

Sociálně patologické jevy u žáků 2. stupně základní školy

Magdaléna Pipalová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magdaléna PIPALOVÁ**

Osobní číslo: **H09670**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociálně patologické jevy u žáků 2.stupně ZŠ**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociálně patologických jevů.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dubský, Josef., Urban, Lukáš, Sociální deviace 2005 Praha 90 s. ISBN 80-7251-202-1
Říčan. Pavel, Janošová. Pavlína, Jak na šikanu. Vyd.1. 2010 Havlíčkův Brod s.155 ISBN
978-80-247-2991-6

PhDr Němec. Jiří. Psychopatie a kriminalita. Vyd.1. 1993 Praha s.71
ISBN 80-901121-7-X

Mgr.Ing. Pokorný. V, Mgr.Ing. Telcová, J, Peadr. Tomko. A. Prevence sociálně
patologických jevů - manuál praxe. 2003 Brno s.186 ISBN 80-86568-04-0
Eliotová, M. Jak ochránit své dítě. 1995 Portál s.153 ISBN 80-7178-419-2
Matoušek, O, Kroftová, A . Mládež a delikvence. Vyd.1 1998 Praha Portál
ISBN 80-7178-226-2

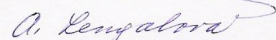
Chráška, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada2007. 265s.
ISBN 978-80-247-1369-4

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Milan Smola**

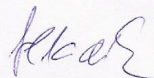
Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23. 4. 2012

.....
[Signature]

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou sociálně patologického chování, jako je zákoláctví, útěk z domova, drogy, alkohol, kouření a agresivita, a zneužíváním návykových látek u žáků 8. a 9. třídy základní školy. Teoretická část je zaměřena především na popis a prevenci nejčastějších sociálně patologických jevů, se kterými se můžeme setkat na našich školách. Na teoretickou část navazuje část praktická, kterou tvoří výzkum. Cílem daného výzkumu je zjistit u žáků, jaké mají znalosti a co si myslí o sociálně patologických jevech. Dalším cílem výzkumu je vliv sociálně patologických jevů u žáků sportovních a nesportovních tříd. Tato práce slouží pro rozpoznání podmínek, které vytváří školy pro rozpoznání sociálně patologických jevů, a odpovídá na otázku, zda žáci dokážou odhalit tyto negativní jevy a zda se proti nim dokážou bránit.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, kouření, alkohol, drogy, šikana, zákoláctví, kriminalita, agresivita, škola, prevence.

ABSTRACT

These works with social pathological behaviors such as truancy, escape from home, using drugs, drinking alcohol, smoking, aggressive behavior and abusing addictive drugs with pupils of 8-9 grades of primary school. Theoretical part works with description and prevention social most frequent pathological behavior, which are occurred at schools. The practical part is concurred to theoretical part. The main part of practical part is my own research. The first aim of this work is finding pupils' opinions and knowledge about problematic social pathological behavior. The second aim of my research is influence of socio-pathological behavior between pupils from sport classes and no-sport classes. The work also answers at question, whether pupils can recognize and defend against social pathological behavior at schools.

Keywords: social pathologies, smoking, alcohol, drugs, bullying, truancy, aggressiveness, school prevention, escaping from home.

Podkování

Ráda bych moc podkovoala Mgr. Milanu Smolovi za uflite né rady a podn ty, které mi poskytl p í psaní mé bakalá ské práce. Dále bych cht la velice podkovat Mgr. Milanu Melichárkovi, který mi umořnil uskute nit výzkum, který je zahrnut v této bakalá ské práci a také Mgr. Bofen Nevyjelové, pedagog m a flák m sportovní Základní –koly v Uherském Hradi–ti.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ÁST	10
1 SOCIÁLN PATOLOGICKÉ JEVY	11
1.1 DEFINICE SOCIÁLN PATOLOGICKÝCH JEV	11
1.2 SOCIÁLN PATOLOGICKÉ JEVY OBECN	12
1.3 LEN NÍ SOCIÁLN PATOLOGICKÝCH JEV	13
2 VYBRANÉ SOCIÁLN PATOLOGICKÉ JEVY	16
2.1 AGRESE A TĚKANA	16
2.2 DELIKVENCE A KRIMINALITA	22
2.3 ZÁTĚKOLÁCTVÍ.....	25
2.4 UžíVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	29
3 MOĚNOSTI PREVENCE SOCIÁLN PATOLOGICKÝCH JEV	36
II II. PRAKTICKÁ ÁST	38
4 VÝZKUM V OBLASTI VYBRANÝCH SOCIÁLN PATOLOGICKÝCH JEV	39
4.1 DRUH VÝZKUMU	39
3.2 CÍL VÝZKUMU.....	39
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	40
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOBORU.....	40
4.4 ORGANIZACE A PR B H VÝZKUMU	40
4.5 ZP SOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	40
4.6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDK VÝZKUMU	41
ZÁV R	57
SEZNAM POUĚITÉ LITERATURY	59
SEZNAM P ÍLOH	61

ÚVOD

V každé společnosti existuje mnoho, a jifi tradovaných, zab hlých, psaných nebo um le vytvo ených pravidel lidského chování. V–echna tato pravidla ó normy společenské chování v etn , zaffivaných zvyklostí, se v pr b hu asu m ní. To, co je považováno za normální nebo za odchylku od normy, vystupuje afi v souvislosti s historickým srovnáním. Ne každá odchylka musí být deviací nebo zlo inem. Názory na ur ité jevy se m ní podle doby, regionu nebo rozvoje společnosti. Nejmarkantn ji m fleme posun pozorovat na p í- stupu k mravnosti nebo k drogovým závislostem. To, co společnost pohor–ovalo p ed n ko- lika lety, je dnes považováno za b fné. Dá se p edpokládat, fe se ur it vlivem asu a poznáním nových skute ností zm ní i náhled společnosti na sou asné problémy. V pr b - hu flivota se jedinec dostává do ady situací i problém , jejichfl e–ení jej m fe do ur ité míry ovlivnit. P edev–ím d ti a mládefi vyr stají v prost edí, kde na n p sobí ada vliv , vnit ních i vn j–ích. Nep sobí na n v–ak pouze vlivy pozitivní a p ínosné, ale velmi ásto vlivy i jevy negativní, mnohdy nebezpe né. Jedná se zejména o uflívání návykových látek, kriminalitu nebo r zné formy agresivního chování. V sou asnosti se ím dál více snifluje v ková hranice, kdy se d ti s t mito jevy setkávají na vlastní k ffi.

Tato bakalá ská práce si klade za cíl získat základní informace o v sou asné dob aktuálním tématu sociáln patologických jev a prost ednictvím dotazníku zmapovat situaci na konkrétní základní –kole. Cílem práce není postihnout celou problematiku sociáln pato- logických jev , ale pouze n které z jejích ástí. Celá práce je rozd lena na dv ásti, ást teoretickou a empirickou.

I. TEORETICKÁ ÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

1.1 Definice sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy provázejí každého z nás téměř po celý život. Jsou nedílnou součástí naší společnosti stejně, jako jiné projevy chování různých sociálních skupin, a ufl chceme i nikoliv. Dnešní moderní a konzumní společnost s sebou přináší mnoho negativních vlivů, které přispívají na naše zdraví a na mladou populaci vůbec.

Š Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušením sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškození zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým i celospolečenským poruchám a deformacím. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, s. 9)

Tyto jevy ohrožují naši společnost z hlediska mravnosti i morálky. Jedná se o určité vychýlení z běžných norem a pravidel dané společnosti, nerespektování požadavků, které jsou na jednotlivce i skupinu kladeny. Tyto jevy jsou v naší společnosti přítomny ufl od nepamatovatelně dříve a předpokládá se, že nikdy nemohou být vymýceny úplně, vždy budou mezi námi jedinci, kteří se budou vymykat v obecnějším proumu, a to ve smyslu pozitivním nebo negativním. Měly bychom to vnímat jako projev rozmanitosti lidského druhu (Klimentová, Kliment, 2004).

Sociální patologie je souhrnný název pro nezdravé, obecně nefunkční společenské jevy, respektive společenské nebezpečné formy chování. Jsou negativní povahy, proto jsou společensky nepřijatelné a nefunkční. Jsou považovány za nenormální. Sociální patologie se zabývá popisem těchto jevů, jejich charakterizováním, hodnocením a vývojem. Na základě zjištění v těchto zaměřeních pak vzdělává a sdružuje odborníky a specialisty, kteří se zabývají hledáním a poznáváním příčin vzniku takovýchto jevů. Taktéž se zabývá preventivními postupy, vypracovává soustavy opatření. Sociální patologie je tedy schopna pojmut jakýkoliv sociální jev, jenž se vychyluje od svého normálu (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Rozeznáváme:

a) Negativní společenské jevy. Jde o fenomény charakteristické pro moderní společnost. Míra nebezpečnosti i závažnosti je nízká, stejně jako jejich konečný dopad na společnost. Společnosti jsou víceméně tolerovány, a to jsou například nezaměstnanost, fluktuace, bída, nemocnost, úrazovost, populační nerovnováha, rozvodovost a další.

b) Asociální společenské jevy. Sem lze zařadit problémy jako výtržnictví, vandalismus, šikana, aktivity sprejů, sekty, extremistická hnutí a skupiny, projevy xenofobie a rasismu apod.

c) Sociálně patologické jevy (v užším slova smyslu). Do této kategorie spadají především oblasti s nejvyšší mírou společenské nebezpečnosti a závažnosti: kriminalita, závislosti, prostituce a sebevraždy.

1.2 Sociálně patologické jevy obecně

V každé lidské společnosti existuje mnoho, ať již tradovaných, zaužívaných, psaných nebo uměle vytvořených a vyžadovaných pravidel lidského chování. Vždychna tato pravidla a normy společenského chování, včetně zaužívaných zvyklostí, se v průběhu času mění. To, co je považováno za normální nebo za odchylku od normy, vystupuje ať v souvislosti s historickým srovnáním. Ne každá odchylka musí být deviací nebo zločinem, některé odchylky mohou být pro společnost i prospěšné. Převážně však odchylky od stanovených pravidel chování jsou posuzovány jako protisociální jednání. Názory na určité jevy se mění podle doby regionu nebo rozvoje společnosti. Nejmarkantnějším příkladem posunu pozorovat na přechodu k morálce nebo drogovým závislostem. To, co společnost považovala před několika lety, je dnes považováno za normální. Dá se předpokládat, že se určitě vlivem času a poznáním nových skutečností pozmění náhled společnosti na ty problémy, které nás v současné době pohoršují (Jilík, 1999). Za sociálně patologické jevy jsou označovány ty sociální jevy, které pro svou škodlivost ohrožují společnost, její uspořádání, stálost a řád jako celek i její jednotlivé členy - občany (Jilík, 1999).

Určitá část sociálně patologických jevů je proto definována v právním řádu a jejich překročení podléhá trestnímu postihu. Deviantní chování je porušením společenské normy, ale nemusí je to způsobit trestní odpovědnost. Určité odchylky jsou společností akceptovány, popř. tolerovány (hnutí anarchistů, skinheads, náboženské sekty apod.). Deviantního jednání se dopouští jedinec sám nebo, a to často, v sociální skupině osob (Jilík, 1999).

Sociálně patologický jev není přetrvávající, ale má svou vlastní dynamiku, příčiny, důsledky a vztahuje se k mnoha prvkům prostředí, ve kterém vznikl (Pokorný a kol., 2001.).

Rizikové faktory při vzniku sociálně patologických jevů mohou být například:

- volný přístup k jeho vyústění, množství a obsah
- chování jednotlivců samostatně i ve skupině
- zdraví a jeho vliv na vývoj osobnosti a zdravý životní styl
- duševní zdraví
- sociální zdatnost
- rodina, vztahy v rodině a rodinné zázemí
- kultura a začlenění do určitého kolektivu
- práce, povolání
- vztahy mezi vrstevníky
- návyky a závislosti a četnost používání návykových látek (drogy, ale i alkohol a tabákové výrobky), četnost činností, na kterých jsou jedinci závislí (gambling, počítačové hry) (Telcová, 2002).

1.3 Typologie sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy jsou v této kategorii kategorizovány podle stupně jejich závažnosti i nebezpečnosti. Takové dělení v této oblasti slouží spíše pro názornost, protože hranice mezi mnohými problémy je ve skutečnosti velmi úzká a nelze ji často ani přesně vymezit a rozeznat. Sociálně patologické jevy (sociální deviace) v negativním a v nejširším významu slova více či méně souvisí s pojmy:

negativní společenské jevy – jevy, které nemusí být sociální deviací, míra nebezpečnosti pro společnost je nízká. Mezi tyto jevy řadíme například nezaměstnanost, fluktuaci, bídu, nemocnost, úrazovost, populační nerovnováhu, rozvodovost atd.

protisociální chování – ne každá deviace je nutně protisociální, za protisociální chování je považováno to jednání jednotlivce nebo skupiny, které záměrně narušuje zájmy státu, a to například politické, ekonomické nebo jiné zájmy. V této oblasti je toto jednání pravidelné.

sociálně patologické jevy – jedná se o nefunkční společenské jevy, které jsou společensky nebezpečné a jsou následně negativně sankcionovány.

protiprávní nebo trestné chování – ne každá deviace je nutně protiprávní a trestná.

sociální problémy – jedná se o projevy, které společnost nepochopí (Klimentová, Kliment, 2004).

Charakteristika vybraných sociálně patologických jevů

Následující kapitola je věnována krátké charakteristice vybraných sociálně patologických jevů. Zaměřím se pouze na ty, jejichž výskyt je u dětí na druhém stupni základní školy pravděpodobný. Jsou to především sociálně patologické jevy, dle odborníků (Kolář, Nejšpor, Třávková, Matoušek, Kroftová, aj.) které se na základních školách vyskytují nejčastěji; především šikana, krádeže, záškoláctví, agresivní chování, užívání návykových látek. Podrobněji jsou popsány tyto vybrané patologické jevy v následujících kapitolách.

Šikana

Jak píše P. Štáhl (1995), šikanování je fyzické, psychické i kombinované ponižování a týrání žáky obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď ve dvojici, nebo ve skupině. Provádci šikanování bývají žáci vyššího ročníku, žáci starší, fyzicky vyspělejší, žáci osobnostně i sociálně narušení. Šikana je příznačná nepravděpodobností rozložením sil – o mocnější a silnější zneuctívá slabšího a porušuje jeho práva.

Agresivita

Agresivita je tendence k útoku a násilnému jednání vůči druhé osobě i okolí. Pokud je míra agresivity zdravá, hovoříme o asertivitě (o schopnosti zdravě se sociálně prosazovat společensky přijatelným způsobem).

Kriminalita

Vycházíme-li z významu latinského slova criminalis, což znamená zločinný, pak kriminalitou rozumíme chování, které je v dané společnosti trestné a může být trestáno podle platného trestního zákona. Delikventi často nejsou schopni posoudit společenskou nepřijatelnost svých skutků, nesnaží se proto ani o změnu svého způsobu života a svého chování.

Záškoláctví

Patří sem ta, která neomluvená a nevysvětlená absence žáka. Je to přestupek žáka, který úmyslně a bez vědomí rodičů zanedbává školou.

Užívání návykových látek

Psychoaktivní látky o p írodní i um lé o poskytují lidem mořnost zbavit se na ur ítou dobu starostí. Lidé pot ebují vyklouznout ze stresu nebo vyhnout se nud ě, uvolnit se i uchovat si sociální vazby ve skupin ě, kde je uřívání takových látek standardní. Po jistém ěase si v-ak droga za íná brát víc, neřl dává, a lov k se stává závislým. Závislost je řsoubor psychických (emo ních, kognitivních a behaviorálních) a somatických zm ěn, které se vytvo í jako d sledek opakovaného uřívání psychoaktivní látky (Vágnerová, 1999).

N které drogy jsou společností tolerovány, jiné ne. Uřívání alkoholu je tolerováno v na-í společnosti, ale u p íslu-ník ě islámu by bylo jeho pořítí vářným p ekro ěním nábořenských zásad. Nejsnáze dostupnými návykovými látkami jsou u nás alkohol a cigarety. T ěbaře hranice pro jejich dostupnost byla stanovena na 18 let, ěasto se stává, ře se k nim d ěti a mladiství dostanou mnohem d íve.

2 VYBRANÉ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

2.1 Agrese a –ikana

Agrese

Agrese je aktuální projev agresivity, což je sklon k symbolickému nebo reálnému ublížování, porušení a ničení. Agresivní chování možno definovat jako porušení sociálních norem, omezení práv a narušení integrity živých a neživých objektů. Je obvykle nástrojem, jak dosáhnout uspokojení, kterému stojí v cestě komplikace, ale stejně dobře se může stát i cílem. Agrese může být namířena i proti vlastní osobě. Autoagresivita neboli sebeopuzování se vyskytuje jako obrana v silně stresující situaci, kterou dítě nedovede přemoci. Někdy dítě takové chování považuje jako vydírání, v rámci vymáhání nějakých výhod. Sebeopuzování pak má demonstrační charakter, dítě si ve skutečnosti ublížit nechce, ale naučilo se takto chovat, protože mu to zajistí pozornost okolí.

Agresivita v užším slova smyslu představuje útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresivnímu chování, která může být stimulována k hnutí nebo ke vzteku, který je spojený s úmyslným záměrem. V širším smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost odolávat tlakem. Do jisté míry charakterizuje osobnost jedince. Každý člověk je vybaven určitou mírou agresivity, jinak by nemohl ve společnosti žít. Jedinec obdařený vysokou mírou agresivity je náchylný v různých situacích jednat agresivně, se svojí agresivitou třeba bojuje, protože ovládá jeho život a přispívá k vážným komplikacím v mezilidské komunikaci; impulzivně reaguje i na podněty, které by jiný člověk považoval za bezvýznamné nebo by se nad nimi zasmál.

Agrese je charakterizována jako výpad, útok, jednání, jímž se projevuje násilí vůči objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit. Agrese zahrnuje široké spektrum projevů. Může být považována za násilné narušení práv jiného člověka, ale také za asertivní chování. Asertivita znamená, že jedinec vytrvá na svých názorech a prosazuje svoje práva v rámci existujících zákonů; tímto chováním snaží se k tomu, aby ostatní přispůsobili, že má právo se rozhodovat, jak bude myslet a jednat (Martínek, 2009).

Člověk má vrozené sklony k agresivnímu chování, avšak sklony k agresivnímu chování nejsou stejné u všech lidí. Liší se v závislosti na historii a tradice populace. Dispozice k agresivnímu chování se rozvíjí uvnitř a nejsou závislé jenom na dědičnosti nebo na vlivu prostředí.

Valenta (2003) jako prevenci vzniku agresivního jednání doporučuje nevytvářet pro tyto situace špohoubířů a nepřenášet osobní problémy pedagoga do edukace, nesnažit se nad žáky švítit silou, mít dostatek iniciativy pro vedení edukativního procesu a dostatek lásky a pokory ke svým žákům. Navrhuje jako výchovné strategie použít působení společenským tlakem, kdy je využito úpravy skupiny; působení osobnostním vlivem, kdy se využívá nejen mechanismus nápodoby vzoru, ale také působení, vysvětlování a povzbuzování; působení reformativním tlakem za využití výchovného vlivu vhodně nastaveného denního režimu; působení systémem činností, kdy je využíván trénink sociálních dovedností, nácvik adekvátních řešení sociálních situací, zkušenostní učení apod.

Martínek (2009) uvádí, že ve školní atmosféře je nutné pro zvládnutí agrese žáků v nich kterých případech nutné použít formu trestu. V tom případě je třeba dodržovat tato základní pravidla:

- krátký interval mezi agresí a trestem
- intenzita a nepřijemnost trestu musí být relativně vysoká
- přesná definice chování, za něž je trest uložen
- každý trest musí mít smysl
- trest musí mít jasný začátek a jasný konec
- neofinovat trest
- trest je nutno ukládat v klidu, přirozeně, bez emocí
- nepřelývat trestem

Podle Martínka (2009) existují tři základní typologie agresorů:

Agresor hrubý, fyzický. Jedná se o jedince, který k říkan používá fyzické síly. (Mlácení, kopání, krcení apod.) Tento jedinec v třtinou doma bývá tvrdě trestán za své prohřešky.

Agresor jemný, kultivovaný. Tento agresor se k dospělým lidem, především učiteli, chová velmi slušně. Často bývá označován za sociometrickou hvězdu třídy. Jakmile však dospělý učitel odejde z dohledu, jedinec spouští tvrdou říkanu. Nikoliv však sám. V třtinou stojí opodál a dává příkazy svým šposluhovačům.

Agresor srandista. Rovněž osoba, která nebudí podezření. Tento jedinec si nepřipouští žádné starosti ani odpovědnost. V hodinách často baví třídu. Pokud ho pedagog náhodou

přistihne, když ubližuje němu kterému spolužákovi, obvykle se zachrání argumentem, že to byla jenom sranda.

Agresor spouští jící ekonomickou šikanu. Tito agresori pocházejí z dobře situovaných rodin. Jejich rodiče je maximálně podporují a chtějí, aby jejich děti byly co nejlepší za každou cenu. Rodiče jim dávají spoustu materiálních darů a mají vše, co chtějí, nicméně dítěti chybí cit a souzřelost. Rovněž si nedokáží vážit svých cílů, nebo vše dostanou okamžitě. Majetek potom slouží tímto agresorům k rozvrstvení dětí na chudé a bohaté.

Šikana

Pavel Písař (1995) tvrdí, že šikana má jednak mnoho příčin, které však musíme zkoumat především do hloubky. Jako příklad uvádí jednu skrytou příčinu, pro chlapce mohou šikanovat. Tvrdí, že na chlapce tlačí kolektiv, aby se choval jako mufl. Aby byl mufl tvrdý, nezmešká příležitost a nebál se jít pro ránu daleko. V dnešní době však do jisté míry je tento tlak zbytečný. Mnoho psychologů, kteří se zabývali touto tematikou, tvrdí, že v šikaně mufl má v sobě i fláckou část a tedy i její vlastnosti, například citlivost atd. Mezi těmi chlapci se však vyvinula zvrácená myšlenka a to ta, že když je někdo slabší, chová se nechlapsky a zmešká příležitost, a proto je potřeba toho škrabáka ponížit a zesměšnit. Na šikanu také participují touhy vlastní každému člověku. Touha po moci ovládat druhé. Bohužel jsou i takoví, kteří prostě rádi ubližují ostatním a jiní jim to potřebují.

Šikanu můžeme definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který se nemůže této situaci vyhnout a není schopen se jí účinně bránit. Jde o závažnou agresivní poruchu chování, nejenom důsledkem vlivu, při které dochází k porušení sociálních norem spojené s násilným omezováním základních lidských práv. Toto agresivní jednání můžeme vysvětlit jako prostředek k uspokojení potřeb, v její cestě stojí nějaké překážky, například sebeprosazení, získání něčeho fláckého.

Šikanování je fyzické, psychické a kombinované ponižování a týrání fláck obvykle jinými fláck, vzácněji dospělými. Probíhá buď v dyádě, nebo ve skupině. Iniciátory šikanování bývají fláci vyrostlého ročníku, fláci starší, vyspělejší, fláci osobnostně a sociálně narušení (Příčka, Walterová, Mareš, 2008).

Abychom pochopili šikanu, musíme znát teorii lidské agrese. Agrese je násilí, otázkou je agrese vrozená nebo se člověk k agresivním stává ať v průběhu života.

Martínek (2009) rozlišuje dva základní termíny, a to šikanu a teasing. Za teasing označuje chování, které šikanu zdánlivě připomíná; jde o nevinné šikání mezi dětmi. Šika-

na je vždy vystihována p evahou síly nad ob tí, a to jak fyzickou, tak psychickou, ob vní má útok jako nep řjemný, útok m fle být dlouhodobý, ale i krátkodobý. Nej ast j-ím místem ve -kole, kde se -ikana m fle vyskytnout, je t ída. Dále jsou to toalety, t locvi ny, -atny, jídelna a skrytá místa. K projev m -ikany na -kolách a -kolských za ízeních pat í fyzická agrese a pouflívání zbraní, slovní agrese a zastra-ování zbran mi, krádefle, ni ení a manipulace s v cmi, násilné a manipulativní p íkazy.

P t stup vývoje -ikany:

1. stupe ó zrod ostrakismu

Ostrakismus je první fáze -ikany a je charakterizován mírnými, p eváfln psychickými formami násilí, kdy se okrajový len skupiny necítí dob e, je neoblíben a neuznáván, ostatní ho více i mén odmítají, nebaví se sním, pomlouvají ho, sp ádají proti n mu intriky, baví se na jeho ú et.

2. stupe ó fyzická agrese a p itvrzování manipulace

Jestlifle ve skupin neexistuje jednota, kamarádské vztahy a nep evaflují pozitivní morální hodnoty, kdy fláci mají zásadn negativní postoje k násilí a ubliflování slab-ím, pak v náro ných situacích, kdy ve skupin vzr stá nap tí, za nou ostrakizovaní fláci instinktivn slouflit jako ventil, manipulace se p itvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

3. stupe ó vytvo ení jádra

V tomto stupni dochází ke klí ovému momentu a agresor si uv domí p evahu nad ob tí. Skupina je jifl v hrubých rysech rozd lena, a jestlifle nedo-lo ke zformování silné pozitivní podskupiny, která by postavila pevnou bariéru p itvrzeným manipulacím a po áte ní fyzické agresí jednotlivc , vytvo í se šúderné jádro, skupina agresor , kte í za nou spolupracovat a systematicky, nikoliv jifl náhodn , -ikanovat nevhodn j-í ob ti. Fyzické psychické útoky na ob se stále stup ují a v tomto okamffiku ob vyhledává spole nost vyu ujícího, kde se cítí bezpe n .

4. stupe ó v t-ina p íjímá normy agresor

Normy agresorů jsou přijaty v tichou a stanou se nepsaným zákonem; dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám v době, i mírně a ukázněnlí fláci se za nou chovat krutě, aktivně se účastní týrání spoluláká a proflívají p itom uspokojení.

5. stupeň ó totalita neboli dokonalá -íkana

V tomto stupni jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány v-emi nebo tém v-emi leny skupiny a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie -íkanování. Agresori ztrácejí poslední zbytky zábran, smysl pro realitu, jsou nutkáni k opakovanému násilí; brutalita je považována za normální, dokonce za výbornou legraci, zbytky lidskosti jsou zasuty, vytvární alternativní identitou, přijímající ideologii násilí, v nífl není místo pro soucit s utrpením a kde zcela chybí pocit viny. Obě je stále závislejší a je ochotna dlat cokoliv, jen aby se agresor m zavdila (Kolář, 1997).

S rozmachem moderních informačních technologií dochází ke vzniku nového způsobu -íkanování, tzv. **kyber-íkany**. Jedná se o -íkanování jiné osoby pomocí informačních komunikačních technologií ICT - internetu, mobilních telefonů, videí apod., obtřlování a -tvaní voláním, psaním zpráv nebo prozváním. Kyber-íkana a tradiční -íkana mají jednu v c společnou. Jejich cílem je někomu ublíflit nebo ublíflvat ó a fyzicky i psychicky. Někdy se jejich projevy prolínají a doplňují ó p íkladem m flé být t eba nahrávání fyzického týrání spoluláká. V poslední době se objevují projekty, které mají vést d ti k bezpečnému užívání informačních a komunikačních technologií. Jedním z nich je projekt **bezpecne-online.cz**, který se zaměřuje na d ti a dospívající s cílem podporovat u nich bezpečné a sebejisté pouflívání internetu a nových komunikačních technologií.

Obě -íkany se bohuflé m flé stát prakticky kdokoliv. Například dít, které je nové v kolektivu. Není vzácností, flé d vod -íkanování je proto, flé dít má nějakou p ednost p ed ostatními. Je více mentálně vyspělé, zralé než ostatní vrstevníci a nedokáflé šs vlky výtō. -ast ji se v-ak stane ter em -íkany kvůli nějakému handicapu, který lze snadno odhadnout. Toto ohroflení je dlouhodobé a někdy nepom flé ani zm na -koly i p est hování celé rodiny, proto flé -íkana m flé za ít op tovn . Nejb fln j-í riziko spo ívá ve fyzické ne-íkavnosti oběti, tedy schopnosti šporvat seš respektive ubránit se napadení (í an, 1995).

Podle Martínka (2009) existují oběti tzv. na první pohled. Mohou to být například d ti, které mají nějaký handicap, bývají to tiché, plaché d ti s nízkým sebev domím, které jsou zvyklé se pod izovat. Ufl jejich fyziognomie je prozrazuje. Jsou slabé, zamklé, bojácné, zvlá-tn vypa dají (oble ení, barva vlasů), neumí se bránit legráckám, někdy se p ehnan rozzu í, ale to t řdu

je-t více povzbudí. Dal-ím typem ob ti jsou d ti, které jsou p íli- chrán ny svými matkami. Jejich matky v nich stále vidí malé a nesamostatné d ti, za které musí v-echo vy izovat. Dít díky takové výchov nemá prostor k samostatnosti. Stále slýchává nejr zn j-í zákazy a na ízení a nem fle si nic ud lat podle svého uválení. astým typem ob tí mohou být u itelské d ti, zejména pokud rodi u í na stejné -kole, navíc ve stejné t íd . Jednak spolufláci nikdy tomuto u itelskému dít ti nev í, fle nezná otázky k test m í kdy bude zkou-eno, a také na druhou stranu to není nejlep-í pro vztah dít - rodi . U itel - rodi se vfldy bude snažit být na své dít p ísn n j-í, a to m fle být pro dít nelehké. Zvlá-tní skupinu ob tí tvo í jedinci, kte í jsou sou asn ú astníky -ikanování n koho jiného. Tyto d ti jsou výrazn neoblíbené v kolektivu. Znamky -ikany jsou p ímé a nep ímé. Mezi p ímé známky -ikany pat í například poniflování, posm ch, p íkazy, které dít dostává od ostatních d tí, a skute nost, fle dít se t mto nejr zn j-ím p íkaz m pod izuje. Dále r zné rva ky a po- uchování, kde se ob nebrání, neoplácí a je výrazn slab-í.

Nep ímé známky se například projevují tak, fle nejisté dít v hodinách se bojí vystupovat p ed t ídou, o p estávkách bývá samo, je vylou eno z kolektivu, vyhledává blízkost u itel , kde se cítí relativn bezpečn , nosí dom -pinavé a po-kozené v ci. Ob tem -ikany m fleme pomoci tím, fle rozvíjíme jejich pozitivní my-lení o nich samých. Hlavní rodi e by m li podporovat sebev domí svých d tí a u it je, aby v d ly, fle ne kařdému se dá v íta a jak se p ed agresory chránit. Agreso i si v t-inou za své ob ti vybírají jedince slab-í nebo bez sebev domí.

Prevence -kolní -ikany

- pedagogická komunita, která posiluje odolnost -kolních skupin a celých -kol
- specifický program proti -ikanování jako díl í sou ást -kolní komunity
- odborné služby resortu -kolství, jako jsou pedagogickoópsychologické poradny, st ediska výchovné pé e, speciáln pedagogická centra, diagnostické ústavy apod., jejichfl úkolem je um t e-ít pokro ilé -ikany a poskytnout servis v oblasti prevence -ikanování
- spolupráce -kol s odborníky z jiných resort ů a s nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí -ikanování: s kriminalisty, sociálními kurátory, d tskými psychiatry
- pomoc a podpora Ministerstva -kolství, mládeře a t lovýchovy a krajských ú ad -kolám p í vytvá ení prevence -ikanování
- kontrola -kol ze strany eské -kolní inspekce, Ministerstva -kolství, mládeře a t lovýchovy a krajských ú ad

- monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dle tí nevládními organizacemi, například Amnesty International v České republice (Kolář, 2001).

2.2 Delikvence a kriminalita

Jižli název naznačuje rozdílnost pojmů delikvence a kriminalita. Hovoříme-li o delikvenci, jde o jednání osob mladších patnácti let, které spáchaly čin, jenli by jinak byl považován za trestný čin, nebo čin, který se neslučuje s normami dané společnosti a ohrožuje mladistvého jedince v jeho sociálním vývoji. Oproti tomu za kriminalitu mládeže pokládáme trestné jednání osob starších patnácti let, které však dosud nedosáhly hranice osmnácti let věku. Kriminalitu považujeme za druh sociálně patologického chování, které je v naší společnosti nepřípustné a je sankcionováno naším trestním právem. Definovat ji můžeme jako součást celkové kriminality mládeže i dospělých, jako negativní historicky podmíněný společenský jev, jako mezní případ společenské patologie, porušení společenských zájmů na takovém stupni nebezpečnosti, který je charakteristický jako trestný čin (Dubský, Urban, 2008).

Hlavním kritériem pro soudné vymezení trestní sankce jsou dva principy:

- ochrana lidských práv,
- společenská křádlivost.

Nejčastěji dle literatury delikventního chování podle literatury:

Disociální chování je to nesociální, nepřiměřené chování, které se dá zvládnout pomocí pedagogickými postupy; jsou to například kázeňské postupy proti školnímu řádu a často i projevy, které jsou charakteristické pro určitá vývojová období. Mají většinou přechodným ráz a mohou vymizet samy, nebo za pomoci odborníků.

Asociální chování je porušení společenských norem dané společnosti, ale je to nepřekračující právní předpisy; patří sem například útek, záškoláctví, alkoholismus a jiné, o nápravu vyžaduje speciální pedagogický postup, a to nejen v poradenské podobě, ale především v podobě ústavní péče.

Antisociální chování - svým jednáním jedinec porušuje zákony dané společnosti a náprava je možná jenom prostřednictvím ústavní péče. Jedná se v tomto případě o komplexní působení na osobnost daného jedince.

Nejmladší v kovou skupinou, která je z hlediska kriminality sledována, je kategorie dětí ve věku od 6 do 15 let. Jejich delikventní činnost bývá označována jako prekriminální, delikventní kriminalita. Charakteristickým znakem delikventní činnosti je skupinovitost, malá připravenost a promyšlenost. V této skupině se jedná o prvopachatele s převládajícím jednáním charakteru pevnosti, i když přibývá takové jednání, které by v případě výskytu v kové kategorii bylo posuzováno jako trestný čin. Negativní aktivity směřují především proti majetku, vzestupnou tendenci však mají i násilné činy a brutalita.

Poruchy chování osob od 15 do 18 let se označují jako mladistvá delikvence nebo kriminalita mladistvých. Je považováno za kritické období, kde vliv vrstevníků na osobnost mladého člověka je velmi silná a vytvářejí se party, které se nevhodně zabývají pozitivní činností. U této věkové skupiny se objevuje celá řada trestných činů, které se svou povahou blíží kriminalitě dospělých, často s recidivou. Mezi nejčastěji patří násilí proti jednotlivci i skupině, opilství a výtržnictví, neoprávněné užívání motorového vozidla, rozkrádání, v posledních letech také trestné činy v souvislosti s drogovou závislostí, patologickým hrástvím a prostitucí. V této skupině delikventní mládež tvoří ekonomicky závislí jedinci s ukončeným základním vzděláním bez kvalifikace (Pipeková, 1998).

Specifické znaky delikventní činnosti:

- je častěji páchána ve skupině
- příprava je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování
- chování pachatelů se vyznačuje neúmyslnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocováním zařízení
- je poznamenána nedostatkem v domácnosti a schopností při plánování, je pouhým neúmyslným prostředkem k dosažení cíle
- značný vliv má alkohol a jiné návykové látky, které zvyšují agresivitu
- mladiství pachatelé jednají více emotivně, ve většině případů číselně pod vlivem momentální situace
- při získávání alibi se orientují na osoby ze skupiny, do níž patří
- často odcizují předměty, které momentálně potřebují nebo se jim vzhledem k věku líbí
- o přípravě a spáchané trestné činnosti delikventi rádi vyprávějí členům své skupiny

- v cí získané trestnou činností skupiny jsou rozdělovány mezi její členy, přiči rozdílování je patrná hierarchie skupiny a podíl na spáchané činnosti, finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině
- výběr předmětu útoku je určen jiným hodnotovým systémem nežli u dospělých
- při opakované trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházejících deliktů.

Kriminalita jako projev nebezpečného chování ve společnosti

Kriminalita je v běžném slova smyslu zločin, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti. Jsou jimi trestné činy, uvedené v trestním zákoníku č. 40/2009. Trestné činy jsou podle závažnosti rozděleny na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny. V běžném slova smyslu je kriminalitou konkrétní činnost, jednání, které je pro společnost nebezpečné a je zakotveno v konkrétních paragrafových zněních trestního zákoníku. Kriminalitu mládeže, jakožto sociálně patologický jev, ovlivňují negativní příčiny a okolnosti, které se u mládeže vyskytují a setkávají se s ní. Kombinace příčinných faktorů a okolností působí na osobnost mladistvého neustále vcelku, některé mají vyšší intenzitu, jiné působí slaběji, některé faktory mohou být dlouhodobé nebo trvalé, jiné krátkodobějšího rázu (Jedlička, Kolařík, 1998).

V rámci osobnosti mladistvého pachatele mohou svou roli sehrát i vnitřní činitele, které ovlivňují kriminální chování mladistvých. Může se jednat o tzv. biologické determinanty v podobě dědičných dispozic, syndrom hyperaktivity, vrozených dispozic či například úrodnost k pohlaví, ale výzkum v této oblasti je na začátku. Faktickou skutečností je, že v posledních letech je nejvíce páchaná kriminalita mládeží typickým projevem velkých měst, příměstských a vyloučených lokalit, kde prostředí mladým pachatelům poskytuje anonymitu. Nelze vyloučit úžitou souvislost mezi biologickými a výchovnými faktory. Určití jedinci mohou mít vrozené předpoklady k popudlivosti a agresivitě, což se může projevit v činnosti přečinnosti. Ale vada nedisponuje přesvědčivými důkazy, že by takové rysy byly dědičné (Dubský, Urban, 2005).

Pojem kriminalita bývá považován za synonymní s pojmem delikventní, přiči emfaticky pojmu kriminalita se používá spíše ve vztahu na osoby, které se trestných činů dopouštějí. Osoby, které se tedy dopustily trestného činu, jsou delikventní.

S kriminalitou nejen u dětí a mládeže souvisí poruchy chování. Poruchou chování se rozumí sada výchovně nefunkčních projevů, které jsou často důsledkem narušení sociální připravenosti. Většina poruch chování nemá jednotnou příčinu. U některých z nich však vznikají na podkladu špatného výchovného působení. Při diagnostice poruch chování je nutné postupovat individuálně a je nezbytné přihlídnout ke všem vlivům, které se na vývoji dítěte podílely (Martínek, 2009).

Kriminalita mládeže se může vykládat více způsoby. Jsou dva názorové proudy. První proud pokládá za kriminalitu mládeže pouze tehdy, když páchá trestnou činnost. Druhý pokládá za kriminalitu trestnou činnost, ale i další projevy. Je obecně známo, že kriminalita po roce 1989 u nás stoupá. Rovněž v posledních letech stále roste podíl dětí a mladistvých na policejní registrovaných trestných činech. Více než třetinu majetkové trestné činnosti u nás mají na svědomí osoby mladší osmnácti let. Důvodů, které způsobily zhoršení této situace, může být několik. Může to být změnou politického systému a uvolněním totalitářních systémů kontroly každého občana. Svůj podíl může mít také policie a její současný styl práce. Stále se také hovoří o vztátním uplatnění tzv. alternativních trestů (probace, peněžitě tresty, veřejně prospěšné práce apod.) (Matoušek, Kroftová, 1998). Tyto tresty mají totiž své opodstatnění. Samotné omezení svobody, zejména v těchto menších případech má ještě více negativní vliv na jedince. Spousta mladých lidí tak může přijít z výkonu trestu ještě zkaženi, než byli. To znamená, že je velká pravděpodobnost, že se k trestné činnosti vrátí.

2.3 Zákoláctví

Zákoláctví je jedním z výrazných výchovných problémů společnosti. Představuje porušení jednoho ze základních pravidel vymezujících roli kolektiva, které je z vývojového hlediska velice závažné. Trpí tím nejen jednotlivci, ale i celá společnost, protože důsledkem zákoláctvím jsou špatné výsledky ve škole a nakonec i horší uplatnění v životě, následně i kriminální činnost. Míra zákoláctví může být indikátorem správné funkce kolektivu. Pojmem zákoláček označíme žáka, který nemá pro svou nepřítomnost ve škole legální důvod a má neomluvenou absenci. Určitě jednotlivé příčiny zákoláctví je velmi složité a musíme odlišit od epizodického zákoláctví, je-li má charakter experimentu či dobrodružství a není třeba ho zveličovat (Kyriacou, 2003).

Z. Mat j ek charakterizuje zá-koláctví jako komplex obranného chování únikového charakteru, jeho cílem je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou v tomto případě představuje škola. Právě zá-koláctví je prvním krokem dítěte, které signalizuje pozdnější závažné poruchy, jež mohou ohrožovat jeho zdravý vývoj. Potvrzuje to i Vavrdová (1988), která je přesvědčena o tom, že zá-koláctví bývá mnohdy spoutáno tím mechanismem dalších poruch chování, jako jsou krádeže, loupeže apod. (Vavrdová, 1988).

Zá-koláctví definuje Vavrdová (1988) jako šedý sledek nechuti ke škole v učebně, nebo jako reakci na očekávanou nepřijemnost (Vavrdová, 1988, s. 92). Motivem zá-koláctví může být škola, díky které může mít dítě například strach ze zkoušení, z písemné práce, z nevhodného postupu učitele atd. Další příčinou tohoto jevu může být sociální nezralost a izolovanost dítěte, kdy dítě neakceptuje povinnost chodit do školy, což je v naší společnosti normou. Pokud pro rodinu nebo pro etnickou skupinu školní docházka významnou normu nepředstavuje, nebývá dítě za zá-koláctví rodiči káráno a trestáno. Zá-koláctví je tak výrazem odmítnutí školy je „degradována“ na bezvýznamnou instituci, kam není nutné chodit. Nic jiného je nechodit do školy a nic jiného je odmítnutí školy. Bývá spojeno s negativním hodnocením školy, strachem a odporem, který v dítěti školu vyvolává. Dítě se stává zá-kolákem pod různými záminkami. Nejčastěji to bývá udávaná bolest hlavy, bolesti břicha a celková nevolnost. Děti pak zůstávají doma a rodiče je jednoduše omluví. Děti pak společně najdou na to, že když se budou potěbovat šulit ze školy, rodiče jim v tom vlastně pomohou.

Mnozí rodiče však nemají nejmenší tušení, že jejich potomek nechodí do školy. Zpravidla se to dozví například návštěvou školy na třídních schůzkách nebo z písemné výzvy třídního učitele. Výchovní poradci se například nezastávají zjišťováním příčin toho, proč flák do školy nechodil a proč má neomluvenou absenci. A příčinou nemusí být vždy lajdáctví, ale také například konflikt s učitelem, se spolufláky apod. Příčinou může kromě rodiče zjistit a odhalit i sociální pracovník. Pokud se mu to povede, měl by informovat nejen rodiče, ale i školu nebo školské zřízení, které dítě navštěvuje. Vždy právě ve spolupráci rodiče, školy a sociálního pracovníka tkví prevence neomluvené absence fláka. Při posuzování sociálního pracovníka dospěje k názoru, že hlavní chyba je v nás, v dospělých. My umíme udělat to, aby vyvířaly příležitosti, které jim dáme k tomu, aby nechodily do školy. Tak například není problém, aby dětský lékař již předtím potvrdil nemoc, kterou dítě nemá. Jsou to zvláště lékaři na venkově. Potom není problém, aby učitel se fláky, například při vycházce i cestou na kulturní představení, spatřil náhodně spolufláka v době vyjížďky venku. Omluvené to

má od lékaře, tak co? Dítě jen vyuffívá p řefitost, kterou mu dáváme. Víme, že flák do -koly nechodí, ale absenci mu u ítel omluví, protože je ádn dokladována. Nic jiného mu totiž nezbyvá. Aktuálním a doprovodným jevem zá-koláka jsou i jeho út ky z domova. K út k m se dítě odhodlá, jak uvádí N mec (1994), kdyfl rodina p edstavuje pro dítě ne e-itelný problém. Existují r zné formy út k , které mají nejen odli-ný projev, ale i odli-nou motivaci. Vágnerová (1999) uvádí tyto typy:

- Zá-koláctví, které má **impulzivní** charakter. Dítě p edem neplánuje, že nep jde do -koly, ale reaguje náhle, nepromy-len nebo odejde v pr b hu vyu ování. N kdy i impulzivn vzniklé zá-koláctví trvá n kolik dn , nefl rodi e zjistí, že dítě nechodí do -koly. Dítě pokračuje v chození za -kolu ze strachu z následk , protože neví, co by m lo d lat.
- **Ú elové, plánované zá-koláctví.** Dítě p edem plánuje odchod ze -koly, vzdaluje se pod nejz zn j-ími záminkami v dob , kdy o ekává zkou-ení nebo kdy má mít neoblíbený p ed- m t nebo neoblíbeného u ítele.

Kategorie zá-koláctví podle Kyriacou (2003)

- Pravé zá-koláctví; flák se jednodu-e ve -kole neukazuje, ale jeho rodi e si myslí, že do -koly chodí.
- Zá-koláctví s v domím rodi í ; flák do -koly nechodí, ale rodi e jsou o tom informováni a také v dí, že k tomu nemá fládný oprávn ný d vod. flák nap íklad strávil jeden den tím, že s n ím pomáhal rodi í m v práci nebo se doma staral o n koho nemocného. N kte í rodi e nechávají doma dítě sami.
- Zá-koláctví s klamáním rodi í ; existují fláci, kte í dokáflou p esv d it své rodi e, že je jim tak -patn , že nemohou jít do -koly, i kdyfl se ve skute nosti docela cítí docela dobre. Rodí pak napí-e flákovi omluvenku z d vodou zdravotních potíflí. Tuto kategorii bývá ásto obtífl-né rozli-it od zá-koláctví s v domím rodi í . Pro n které rodi e je stru né prohlá-ení o tom, že dítě není moc dobre, dostate né k tomu, aby omluvenku napsali, ásto jsou dokonce s dítětem a ve skute nosti ani podvedení nejsou.
- Út ky ze -koly; k tomuto druhu zá-koláctví (n kdy se mu íká šinterní zá-koláctví) pat í p ípady, kdy fláci do -koly chodí, nechají si zapsat p ítomnost, b hem dne pak ale na hodinu nebo dv odejdou; p ítom n kdy z stávají v prostorách -koly, jindy odejdou na krátkou dobu pry .

- Odmítání –koly; tato kategorie se týká flák , kterým p edstava –kolní docházky iní psychické potíffe. Pat í sem poruchy pramenící z problém ve –kole, nap íklad z pocitu, fle u e-ní je moc t flké, strach, fle flák bude –ikanován, –kolní fobie nebo deprese. V takovém p ípad se flák zkrátka tak bojí p edstavy, fle by m l jít do –koly, fle rodi e mohou sotva ud lat n co pro to, aby ho p esv d ili o opaku, a na míst bude ur itý typ odborné intervence. Hranice mezi fláky, kte í jsou doopravdy psychicky naru-ení, a fláky, kte í jednodu-e do –koly chodit necht jí a jejichfl rodi e nejsou schopni je k tomu p im t, je i zde nejednoznaná.

Opat ení na pomoc –kole

innost výchovného poradce orientovat více na spolupráci s rodinou. Intenzivn ji e-it jífl první náznaky zá–koláctví, zejména osobním kontaktem t ídního u ítele s rodi í. Vytvo it ve –kole podmínky pro innost –kolního psychologa, alespo vyuffívat slufleb psycholog a terapeut speciáln pedagogických center a st edisek výchovné pé e pro d ti a mládefl. S p íhlédnutím ke konkrétní situaci e-it zá–koláctví jako p estupek. P edev-ím v novat pozornost flák m t ch ro ník , kde dochází k nejv t-ímu výskytu zá–koláctví s nejvy-ího po tu zame–kaných hodin. O neomluvených absencích písemn informovat rodi e. O výskytu zá–koláctví informovat odd lení pé e o rodinu a dít a sociální prevence. Metodici prevence na –kolách zahrnout e-ení problematiky zá–koláctví do Minimálního preventivního programu na –kolách.

Sociální pracovník p í výchovném a preventivním p sobení na d ti, které se potýkají se zá–koláctvím i út ky z domova, musí vycházet ze znalosti rodinného prost edí. Málokdo vy e-í problém sám. Proto je nutné spolupracovat nejen se –kolou, ale i s dal-ími odborníky. Jeho práce musí být profesionální a musí sm ovat k co nejrychlej-ímu vy e-ení problému. Pouze v nejt fl-ích p ípadech e-í sociální pracovník zá–koláctví soudní cestou, navrflním ústavní výchovy formou diagnostického ústavu a následn výchovným za ízením. Osobn v-ak se k tomuto kroku p íkláním afl po vy erpání ve–kerých dostupných moflností a prost edk , nebo na ízená ústavní výchova je hlubokým zásahem do flivota i práv dít te i jeho rodi í .

2.4 Užívání návykových látek

Už od dávné minulosti lidé znali různé drogy, které užívali pro změnu stavu svého v domě. Chťli se tak stimulovat nebo uvolnit, usnout, nebo naopak spánku zabránit, vyvolat u sebe halucinace. Nadměrné užívání však vždy vedlo k závislosti na těchto látkách.

Dle Pokorného (2001, s. 11) se dělí závislosti na šedrogové a šnedrogové. V povědomí lidí se vždy vybaví klasická závislost na drogách, alkoholu nebo cigaretách, ale závislost nemusí být vázána pouze na nějakou určitou látku nebo chemikálii.

Syndrom závislosti (závislost)

Při závislosti má užívání nějaké látky v těle jedinstvenou neřinnost, kterou si člověk kdysi cenil více. Hlavní charakteristikou je touha brát drogy. K diagnóze závislosti se obvykle vyžaduje, aby během posledních 12 měsíců jedinec splnil tři nebo více z těchto jevů:

- silné nutkání užívat látku
- potíže se sebeovládáním
- tělesný odvykací stav
- nárůst tolerance
- postupné zanedbávání činností, které předtím jedinec považoval za důležité, a zaměření činnosti na získání nebo užívání látky
- pokračování v užívání i přes jasné důkazkodlivosti látek (Neřpor, 1995).

Na vznik drogové závislosti působí základní faktory:

- typ, charakter a dostupnost
- osobnost jedince
- sociální prostředí
- spouštěcí faktory.

Drogové závislosti u nás dříve k jednomu z nejzávažnějších sociálně patologických jevů současně společnosti, mezi nejrizikovější skupiny patří děti a mládež. Mezi nejzávažnější jevy je zážzen proto, že se dotýká široké vrstvy obyvatelstva, zejména pak mládeže. Drogová závislost se v poslední době stává stále větší hrozbou naší společnosti. Prvotním předpokladem této hrozby je vývoj k stále agresivnějším drogám, ve spojení se snižující

se v kovou hranicí těch, kteří je užívají i – í dále. Drogy jsou problémem sociálním, zdravotnickým a kriminologickým (Soch rek, 2001).

Podle Drtila (1978) je drogová závislost špsychický a n kdy také fyzický stav, vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně pro její psychické účinky (Soch rek, 2001 cit. Drtil, 1978 s. 21).

Jako drogy označujeme psychoaktivní látky, pomocí kterých jedinec po aplikaci (požití, injekční aplikaci, inhalaci) má svůj psychický stav, zpravidla subjektivně řídaným způsobem.

Za drogu považujeme každou chemickou nebo přírodní látku s potenciálními účinky na psychiku, která ovlivňuje myšlení, citění a jednání, může vyvolat závislost a být škodlivá pro jedince i společnost. Známé typy drog na měkké a tvrdé je značně zavádějí. Záleží totiž nejen na toxikologické charakteristice samotné látky, ale také na podmínkách užití, situaci, v níž se jedinec nachází, úrovni jeho látkové výměny a dalších faktorů. Látek zneužívaných jako drogy je celá řada.

K hlavním skupinám patří:

- **opiáty**

zahrnují látky přírodního původu (z nezralých makovic), polysyntetické (heroin) a plně syntetické, k nejčastěji zneužívaným látkám patří heroin, opium, morfin, kodein a jiné, aplikují se injekcí do žíly, svalů, pod kůži, – upáním, kouřením, inhalací; projevují se zvýšeným pocením, sliněním, zduřením dýchacích cest, nevolností, vyhublostí, stařeckým výrazem, třesem, apatií, lhostivostí, halucinacemi, strachem, depresi a sebevraždnými tendencemi, často je i kriminální činnost, na opiáty roste tolerance.

Kokain patří k nejnebezpečnějším drogám vůbec, je vyhledáván pro zlepšení tělesné a psychické výkonnosti, aplikuje se – upáním, kouřením, kapáním do nosu, pitím roztoku, injekcí do žíly, k příznakům otravy patří sluchové, zrakové a zejména hmatové halucinace, bolesti na hrudi, hrozí kolaps se zástavou dechu, dlouhodobé užívání vede k depresím, sociálnímu chování s agresí, sebepokřádání a riziku sebevraždného jednání, k výrazné změně osobnosti, poruchám příjmu potravy a jiné následky.

- **produkty konopí**

jedná se o látku tetrahydrokannabinol (THC), která je mnohem jedovatější než alkohol, používá se droby konopí (marihuana), pryskyřice (hash) a koncentrovaný výluh (hashový olej); aplikují se kouřením, fýkáním, požíváním odvarů, přidávají se do pokrmů; způsobují vleklé záněty plic a průjdy, poruchy menstruačního cyklu, ohrožení plodu v těhotenství, poruchy plodnosti u obou pohlaví, snížení obranyschopnosti organismu, poruchy schopnosti provádět složitější komplexní činnost, poruchy pozornosti a výbavnosti paměti, otupění vyšších citů a emočních vazeb, psychické poruchy; jsou častou vstupní drogou u mladistvých, hrozí riziko přechodu k jiným látkám nebo kombinaci s jinými látkami, užívání marihuany vede k zvýšení rizika užívání jiných drog.

- **sedativa a hypnotika**

jsou látky s tlumivým účinkem běžně užívané v medicíně a skoro všechny mají nebezpečné vedlejší účinky; aplikují se ve formě tablet, pilulek, injekcí nebo kapek; zneuctívají se pro vyvolání pocitů euforické nálady, povzbuzení, příjemného vzrušení a úlosti nebo naopak ke zklidnění; delší užívání poškozuje psychické funkce, vede k neschopnosti zastávat dřívejší povinnosti a úkony a ke ztrátě vazeb s nejbližším okolím, poškozuje činnost trávicí a vylučovací soustavy, v graviditě zpomalení vývoje plodu.

- **stimulancia**

látky s budivým účinkem; patří sem kofein, amfetamin a jeho deriváty (pervitin), efedrin a některé látky tlumící nadměrnou chuť k jídlu; aplikují se injekčně do žíly, svalů i pod kůži, podáváním ústí a vdechnutím; po požití se objevuje zrychlené psychomotorické tempo, nárůst výkonu na úkor kvality, proto se mohou zneuctívat jako doping, způsobují zrakové a sluchové halucinace, rychlá, nesrozumitelná řeč, bolesti hlavy, rozšíření zornic, zvýšené pocení, tetany, záchvaty podobné epileptickým, riziko srdečního selhání; delšítrvajícím užíváním způsobuje vyrážky v obličeji podobné akné, záněty průjdy, bolesti hlavy, závratě, halucinace, zmatenost, neklid, rozvoj pocitů pronásledování, infekce z nesterilní aplikace.

- **halucinogeny**

jsou látky obsažené v houbách (lysohlávky) a rostlinách (kaktusy), LSD; mají velmi nepředvídatelné účinky, nejčastěji se aplikují orálně jako tablety, tobolky, tripy (impregnované tvrdéky papíru velikosti poštovní známky), čaj, odvary, pokrmy, na které je možno ichat, vdechnutí, kouření; jsou zneuctívány pro vyvolání změněného smyslového vnímání, jiného pohledu na čas, prostor a vlastní osobu; způsobují rozšířené zornice, zrudnutí v obličeji,

pocení, třes, závratě, sucho v ústech, nevolnost, výrazné poruchy vnímání, euforii, ale i úzkost a deprese, poruchy ovládání vlastních schopností, bludy, pocity šroztí a jiné osobnosti; mohou způsobit tzv. šbad trip, kdy se objevuje úzkost, halucinace, zvýrazněný strach ze zefienění a trvalých následků, stihomamó pocity pronásledování, přehovávání, odposlouchávání. Na pomezí mezi stimulancii a halucinogeny jsou tzv. diskotékové drogy Ecstasy, Adam, Eva, které u citlivých jedinců mohou způsobit selhání ledvin, bezvdomí a smrt.

- **organická rozpouštědla a kofeínové látky**

jsou to i stejné chemikálie, sloflky lak, barev, lepidel, edidel, isticích prost edk, pohonných hmot; a jsou z mnoha d vod velmi nebezpečné například proto, že je nejastěji zneužívají děti a dospívající mládež z d vod snadné dostupnosti, jedná se o velmi riskantní způsob braní drog; aplikují se inhalováním výparů nebo plynu; bezprostředně v průběhu aplikace se objevuje euforie, zvýšené sebevdomí, nářst domnělé psychické i fyzické síly, zrakové a sluchové halucinace, zúžené v domí, někdy neklid, úzkost, bolest hlavy, nevolnost, vinou poruch srdečního rytmu a dýchání může dojít k úmrtí; dlouhodobé zneužívání způsobí i uje úrazy, sebepokořování, postifení nosní a ústní sliznice, vleklé rýmy s krvácením z nosu, vleklé záněty průdušek s kašlem, třes rukou, poškození vnitřních orgánů, možné epileptické záchvaty, poruchy plodnosti, zetrhání rodinných a partnerských vztahů, nezaměstnanost, toulání, poruchy intelektu, pozornosti, paměti, degradaci osobnosti.

- **anabolické steroidní hormony**

jsou zneužívány pro rychlý a masivní nářst svalové hmoty a snížení únavy; způsobují změny nálad, pohotovost k agresivnímu jednání a brutálnost bez výitek sebevdomí, psychické poruchy, poruchy sexuálních funkcí (Soch rek, 2001).

Závislost na alkoholu a tabáku

Tyto drogy jsou u nás značně rozšířené; v naší populaci kouří 60 % mužů a 40 % žen, konzumace alkoholu je zabudována do většiny rituálů, které člověk provádí od narození po smrt a pro děti jsou relativně snadno dostupné. Jsou označovány jako drogy přechodí, což znamená, že část dětí od nich přechází k látkám nebezpečnějším.

Alkoholismus

Alkohol je jednoduchá chemická látka, která snadno proniká k různým orgánům. Jde o drogu s tisíciletou tradicí, která je v naší společnosti přehlížena a velmi podceňována.

V každé době a oblasti bývala jistá droga upravená a postupně v dané kultuře získala i své místo a provází člověka po celý jeho život, protože je zabudována do všech lidských rituálů. Původně lidé si na tuto drogu zvykli, do určité míry se s ní naučili zacházet a tolerovali její užívání, protože se stalo jakousi tradicí. V našich zeměpisných podmínkách se takovouto drogou stal především alkohol (Vágnerová, 1999). Závislost vzniká zejména dlouhodobým, pravidelným užíváním alkoholu, u dospělých lidí je to většinou otázka dvou a více let, u dětí pak obvykle kolem 15 let věku se jedná ale pouze o několik měsíců. Čím je tedy jedinec mladší, tím dříve a rychleji závislost vzniká (Vágnerová, 1999). Početek alkoholismu můžeme velmi často spojovat se situacemi, kdy člověk hledá v alkoholu zdroj jakési euforie nebo příjemnou změnu nálady, obveselení, úlevu, odstranění potíží a duševního napětí, zapomnění, snahu dodat si odvahy apod. Velmi často tímto situacím předcházejí různé osobní problémy v životě člověka, problémy ve vztahu s partnerem, finanční problémy, pocit nezvládnutí svých denních povinností, pocit nespolehlivosti. Alkohol v těchto chvílích především ulevuje člověku od bolesti, trápení a starostí. Alkohol je pro děti a mladistvé mnohem nebezpečnější než pro dospělé, protože játra nejsou schopna tak rychle odbourávat alkohol jako u dospělých a již malé množství alkoholu může u dětí vyvolat otravu.

Alkohol v rukou mladých lidí se v poslední době stává jakýmsi módním trendem. Z různých výzkumů se prokázal fakt, že zákonná věková hranice 18 let pro povolení pít alkohol není pro mladistvé žádnou závažnou překážkou a pro děti nad 15 let je v mnohých případech možnost opít se vítaným prostředkem, jak si zpestřit jinak nudný život. Mnoho současných mladých dětí nepovažuje za outsidera toho, kdo pravidelně pije alkohol, ale naopak toho, kdo je abstinentem. Velké nebezpečí této návykové látky můžeme spatřovat především v tom, že je téměř všudypřítomná a velmi snadno dostupná, mnoho lidí ji považuje za běžnou součást života člověka obdobně jako jiné, tzv. společensky akceptované drogy (káva, tabák aj.). Proto se někdy nazývají tzv. přechodné drogy dle analýzy, kterou se zabývali odborníci v USA; čím dříve někdo začne pít alkohol, tím pravděpodobněji bude v budoucnu užívat i nelegální drogy.

Nikotinismus

Mezi návykové látky, které jsou dětmi a mládeží na základních školách v současné době asi nejčastěji užívány, patří bezesporu i tabák, jehož účinky se neprojevují tak rychle a dramaticky. Ve slovníku cizích slov najdeme u slova šnikotinismus o vysvětlení, že se jedná o nadměrnou konzumaci tabáku a sklon k této činnosti. Tabák je také velmi často označován za

U dospívajících je tedy zřejmě nejvyšší procento mladistvých. Podle Juliána Melgosa se jedná o drogu s nejmenším rizikem, ale pouze z krátkodobého hlediska. V konečném důsledku jde o látku, která způsobuje daleko větší osobní i společenské škody než tzv. tvrdé drogy. Významným faktorem, který silně ovlivňuje to, zda se jedinec stane kuřákem či nikoliv, je vlastní psychická stránka tohoto jedince. Jedná se především o to, že děti ve školním věku jsou velmi lehce ovlivnitelné názory druhých lidí, zejména svých vrstevníků a rodičů. Děti v tomto věku jsou nezralé a i případné pocity méně cennosti, nízkého sebevědomí či touha vyrovnat se starším nebo vrstevníkům mohou být vhodnými špendokladky ke vzniku jakékoliv závislosti. Nikotinismus přitom není výjimkou. Kouření, a zvláště kouření mladých lidí, je součástí obecného syndromu problémového chování a je podle mnohých odborníků návykovou formou chování, která se dá podle věch zjistit mnohem obtížněji než například alkoholismus či drogová závislost. S ohledem na nízkou toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování, který je v dospívání častý, je zde i vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky.

U dětí a dospívajících závislých na návykových látkách nebo je masivně zneužívajících bývá patrné zetelné zaostávání v psychosociálním vývoji (oblast vzdělávání, citového vyzrání, sebekontroly, sociálních dovedností atd.). I pouhé experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost atd.).

Typologie kuřáků :

- pfežitostní kuřák
- návykový kuřák
- kuřák s psychickou závislostí
- kuřák s psychickou a fyzickou závislostí

Rizikové skupiny jsou ve školní populaci ve srovnání s alkoholem ještě výraznějším hromadným jevem. Cigareta poukazuje, že děti se cítí být dospělými. Je zde také častěji tendence zneužívat široké spektrum návykových látek a přecházet od jedné ke druhé nebo více látek souasně. To opět zvyšuje riziko otrav a dalších komplikací. Recidivy závislosti jsou u dětí a dospívajících časté, dlouhodobá prognóza však může být podstatně příznivější, než jak by naznačovalasto bylivý průběh. Důvodem je přirozený proces zrání, který je tichým spojencem léčebných snah. (Nešpor, 2001)

Íp esto není jednozna né, kdo je a není ohrožen závislostí. Závislostní chování se nedá jednodu-e vztahovat k ur ítému druhu sociálního zázemí, k inteligenci, k profesi, k v ku, k pohlaví. (Ne-por, 1995) Lze v-ak p edpokládat, že úsp -ný flák s dobrým sociálním záze- mím má v t-í -anci, že závislosti nepropadne, ale lov k se stává závislým tehdy, když po- t ebuje drogu nebo záflitek, který droga vyvolává, když ufl bez drogy nem že být. V závis- losti se ztrácí nad drogou kontrola, nejde p estat a postílení ani nev dí, jestli p estat cht jí. Droga se pro n stává v-ím a v nují sv j ve-kerý as, energii i peníze, aby uspokojili svoji pot ebu.

3 MOŽNOSTI PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Škola představuje spolu s rodinou velmi významnou součást protidrogové prevence, spoívající jak v celkovém zaměření životních postojů žáků a vytváření jejich hodnotového rámce, tak i v cílené výchově proti zneužívání návykových látek. U mnoha drog se popisované příznaky kocoviny a abstinenčních syndromů objevují až v době pokročilého návyku, první pokusy s drogou tento negativní doprovod často nemají. Protidrogová výchova musí být komplexní, systematická a musí mít dlouhodobou koncepci. Zejména na základních školách by neměla být od protidrogové výchovy nějak striktně oddělována výchova protialkoholní a protikuřácká, a to z důvodu mnohem vyššího výskytu konzumace alkoholu dítmi. Přímou odpovědnost za zpracování a kvalitní realizaci výchovných programů nesou editelé škol a školských zařízení. Minimální program prevence zpracovávají metodici prevence na základních školách, jsou tam nejaktivnější zástupci do výchovné strategie. Ostatním pedagogickým pracovníkům byla stanovena povinnost spolupracovat s metodikem při realizaci Minimálního programu prevence v podmínkách školy. K nejaktivnějším formám spolupráce patří zejména výměna informací získaných pozorováním žáků, pořádání besed se žáky, týdenních hodin a zařazení dílčích témat preventivní výchovy do tematických plánů výuky. Učitelé, vychovatelé a mistři odborného výcviku představují významný řádek ve struktuře drogové prevence.

V rámci Minimálního plánu prevence plní nejaktivnější tyto úkoly:

- věnují si chování žáků, zajímají se o jejich problémy,
- zařazují problematiku drogové prevence do tematických plánů předmětů Výchova ke zdraví nebo Výchova k občanství,
- spolupracují při organizování besed, přednášek, filmových projekcí s tematikou návykových látek a jejich škodlivosti,
- podílejí se na preventivních akcích školy, různé Projektové dny na dané téma.

Vedení školy, metodici protidrogové prevence i třídní učitelský sbor považují za nejpotřebnější aktivity ve vztahu ke drogové problematice:

- znalost symptomů závislosti, ovládnutí jednoduchých technik ke zjištění stavu drogové scény ve škole,

- dovednosti k využití moderní výchovné metody založené na poznávání osobnosti žáka, na vytváření - p etvá ení jejich hodnotové orientace,
- využití peer program v oblasti drogové prevence, metody aktivního sociálního učení.

Do boje proti drogám je u nás zapojeno mnoho státních i nestátních organizací. S pomocí **primární prevence** můžeme úspěšně pracovat u žáků, kteří nemají problémy, a experimentátor. **Sekundární prevence** zahrnuje identifikaci a řešení vzniklého zneužívání návykových látek, tedy odstranění látek z organismu, vyprchání akutního opojení, léčbu a zvládnutí abstinence příznaků. **Terciární prevence** se zabývá minimalizací dopadu jednání a chování narkomana a na resocializaci osob, které se mají znovu naučit ve společnosti žít.

Lepší než pouhá přednáška a konstatování se osvědčuje skupinová práce s dětmi, kdy je necháme volně a svobodně se vyjadřovat, diskutovat, umět obhájit si správný názor a ustoupit od nesprávného. Nejvíce je důležitá schopnost vhodného odmítnutí nabízených návykových látek v různých situacích, kterou si můžeme nacvičovat na modelových lekcích, aby se dítě dovedlo rozhodnout co nejméně rizikově. Pedagog nemusí přesně diagnostikovat chorobu, ale musí odhalit upozornit na neobvyklé příznaky, které nasvědčují něčemu v pořádku. A protože rodiče a pedagogové znají děti dobře, mohou si zavázat povinnost takových změn a pokusit se o jejich vysvětlení. Znovu připomínáme, že škola nemůže řešit sama žáka, který má problémy jak v chování, tak ve zneužívání návykových látek. Řešení této záležitosti je pro specializované profesionály spolu s rodinou. Nemělo by nikdy dojít k tomu, aby se učitelé dali přemluvit od rodiče žáka, že to doma zvládnou sami (Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu>).

II. PRAKTICKÁ ÁST

4 VÝZKUM V OBLASTI VYBRANÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

V této kapitole kromě samostatného výzkumu je definován cíl výzkumu, jeho metody, charakteristika výzkumného souboru a popis průběhu výzkumu. Výzkum je zvolen, protože se s různými druhy sociálně patologických jevů setkáváme prakticky každý den, a tak, aby výzkum o těchto jevech mohl být velmi zajímavý, a to nejen pro učitele, ale hlavně pro rodiče. Významným důvodem je fakt, že jsem svou praxi vykonávala na Základní škole Sportovní v Uherském Hradišti, kde mi bylo umožněno vykonat pro tuto bakalářskou práci výzkum o vybraných sociálně patologických jevech.

4.1 Druh výzkumu

Pro tuto práci byl vybrán kvantitativní sociologický výzkum formou dotazníku. Dotazník je určen pro žáky 8. a 9. třídy sportovních a nespportovních tříd na Základní škole Sportovní 777, Uherské Hradiště, a tím zjistit zkušenosti těchto žáků se sociálně patologickými jevy u nich na škole, které budou později zpracovávat. Pro srovnání dat byly zvoleny sportovní a nespportovní třídy této základní školy. Dotazník se skládá z 20 otázek a je anonymní.

3.2 Cíl výzkumu

Výzkum je zaměřen na zkušenosti žáků 8. a 9. třídy Základní školy Sportovní 777 s vybranými sociálně patologickými jevy a zjistí míry reálných výsledků. Hlavním cílem výzkumu bylo tedy především zjistit, jaké jsou zkušenosti žáků sportovních a nespportovních tříd s návykovými látkami, se šikanou a s kriminalitou.

Dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit, zda jsou rozdíly v informovanosti o sociálně patologických jevech mezi žáky sportovních tříd a žáky nespportovních tříd.
2. Zjistit, jaký postoj mají k návykovým látkám žáci sportovních tříd a žáci nespportovních tříd.
3. Zjistit, jaké mají zkušenosti s těmito sociálně patologickými jevy.
4. Sportovní zaměřené třídy vykazují menší četnost sociálně patologických jevů než běžné třídy.

4.2 Výzkumný problém

Jaké je v domě a jaký vliv vybraných sociálně patologických jevů na fláky sportovních a nespportovních dětí na Základní škole Sportovní 777, Uherské Hradiště.

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumným souborem byli hráči Základní školy Sportovní 777 v Uherském Hradišti. Celkem se zúčastnilo deset dětí o celkovém objemu 129 fláků. Z tohoto vzorku bylo vyazeno pět respondentů pro nesmyslnost odpovědí. Celkový počet respondentů, kteří správně vyplnili dotazník, je tedy 124 (62 fláků sportovních dětí a 62 fláků nespportovních dětí). Všichni respondenti byli obeznámeni s povahou výzkumu i se sebou vyplnili dotazník. Velký důraz byl kladen na anonymitu. Za poskytnutý prostor jsem pedagogům zúčastněných škol slíbila zaslání výsledků zpracovaného výzkumu, škola si také ponechala několik nevyplněných dotazníků.

4.4 Organizace a průběh výzkumu

Výzkum byl vykonán přímo v praxi a ve spolupráci se Základní školou Sportovní 777, Uherské Hradiště. Dotazník byl konzultován s metodikou prevence Mgr. Vendulou Vladyňskou a ředitelem základní školy Mgr. Milanem Melichárkem. Dotazníky byly pomocí učitelů, učitelů pedagogické výchovy a výchovy ke zdraví rozdány mezi fláky 8. a 9. tříd. Vyplněné dotazníky byly posbírány a rozděleny podle tříd. Následně byly zpracovány. Dotazníkové šetření proběhlo v období od 12. 2. 2012 do 13. 3. 2012 na základní škole Sportovní 777, Uherské Hradiště. Tato škola odpověděla kladně na mou prosbu o uskutečnění výzkumu.

4.5 Způsob zpracování dat

Zpracování dat proběhlo v těchto fázích:

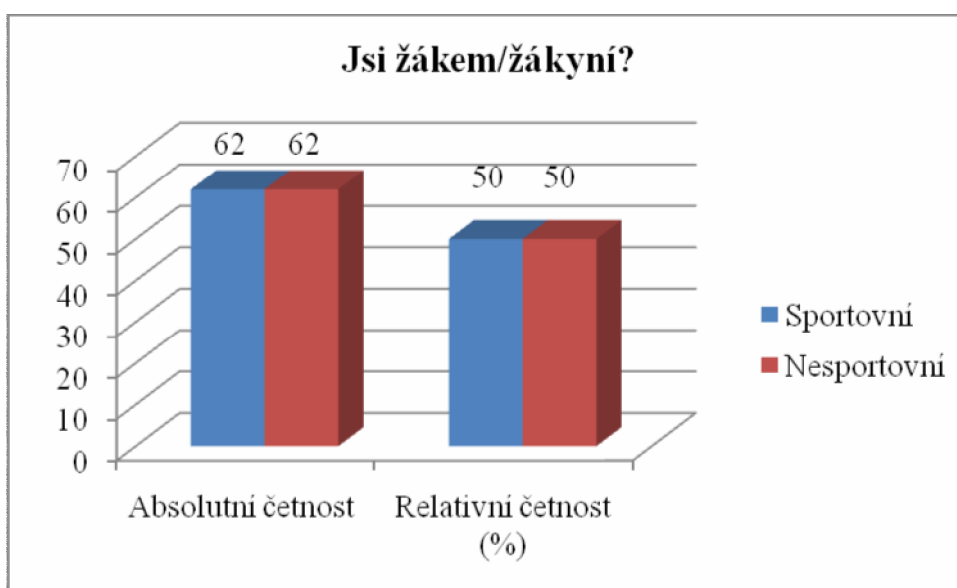
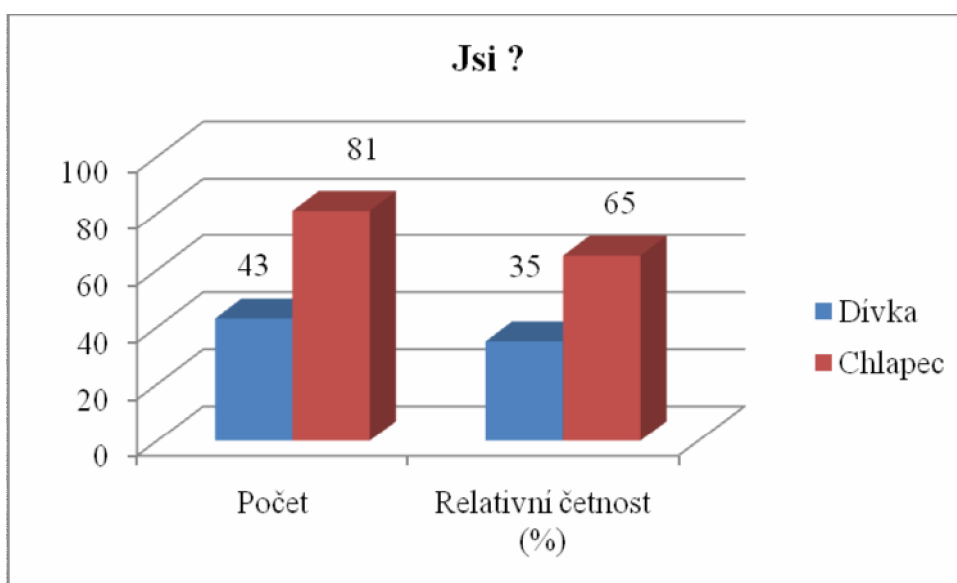
1. Rozdání dotazníků k vyplnění.
2. Sesbírání řádně vyplněných dotazníků.
3. Třídění a výpočet dat.
4. Zobrazení výsledků pomocí tabulek a grafů.

4.6 Vyhodnocení výsledk výzkumu

Otázky týkající se osoby fláka a jeho zálib

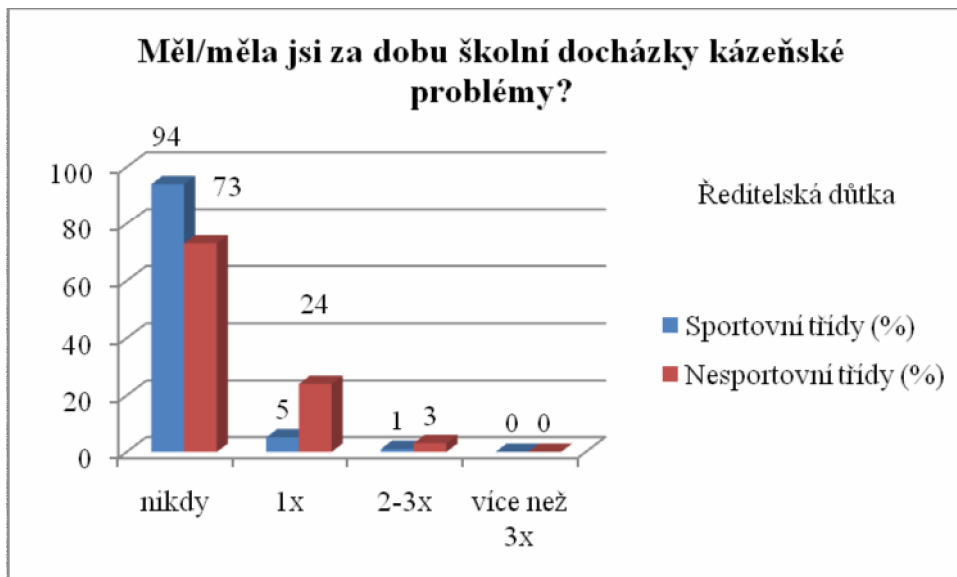
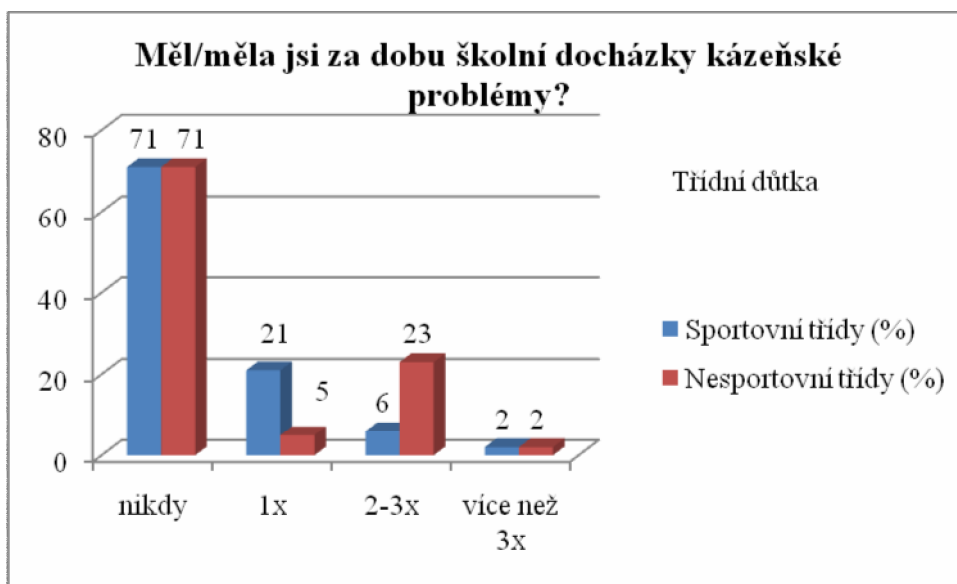
V první části dotazníku jsou otázky, které se týkají osoby fláka, k němu se vztahuje volně vybrané místo a zda má po dobu školní docházky nějaké zájmové problémy. Cílem této baterie otázek je zjistit, jakí tyto fláci jsou a k němu se vztahuje volně vybrané místo.

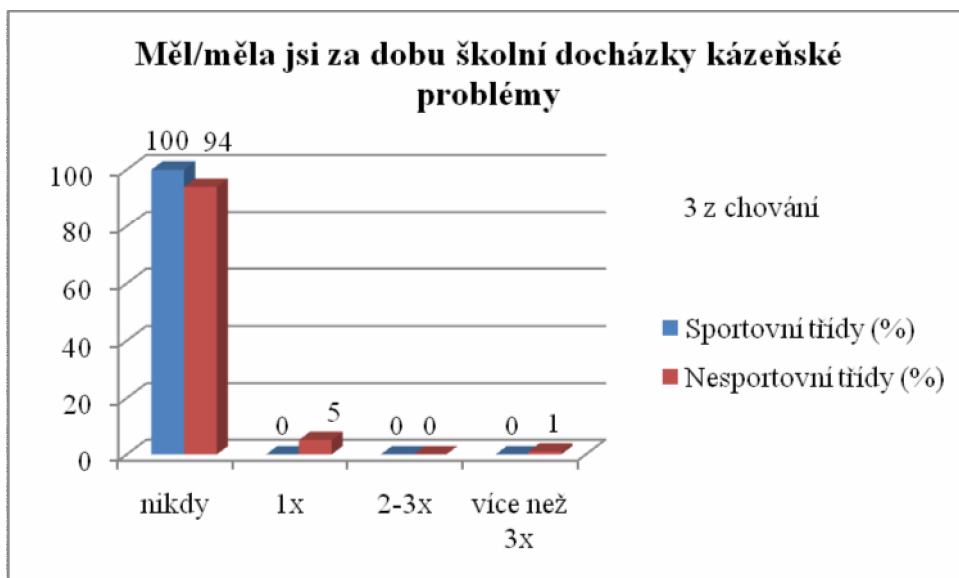
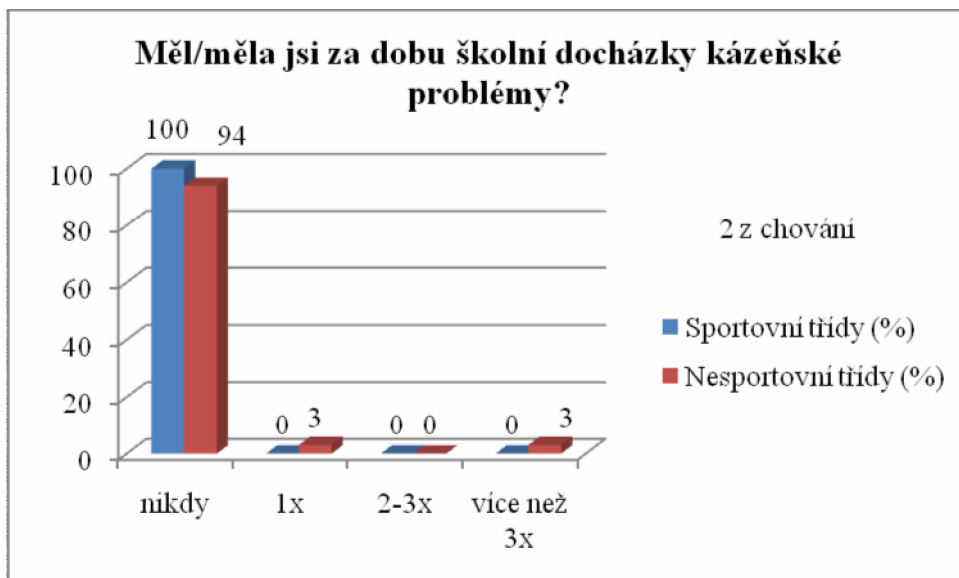
Vyhodnocení otázky 1 a 3

Výzkumu se zúčastnilo 65 % a chlapec a 35 % dívek, z toho 50 % flák sportovních a 50 % flák nespportovních t. d.

Vyhodnocení otázky . 4.

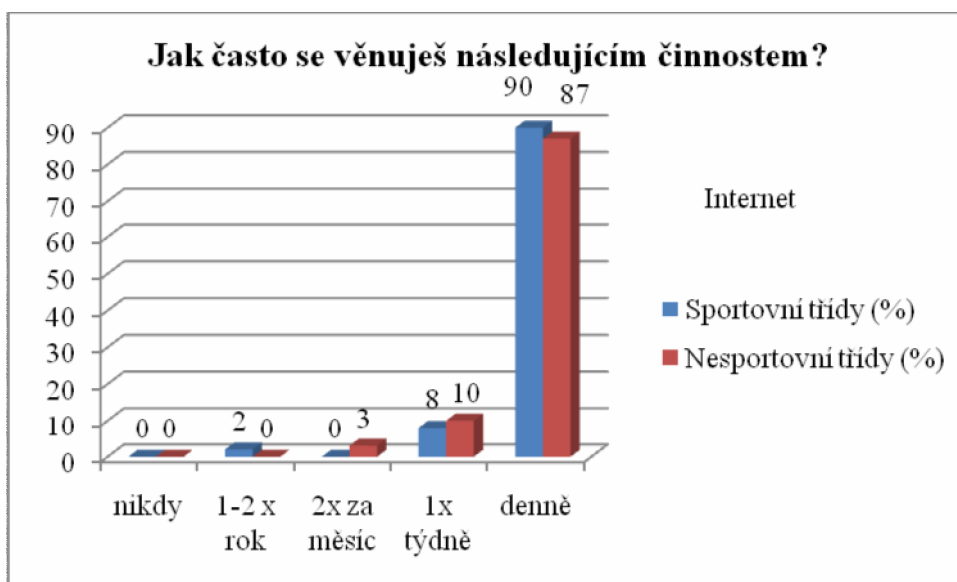
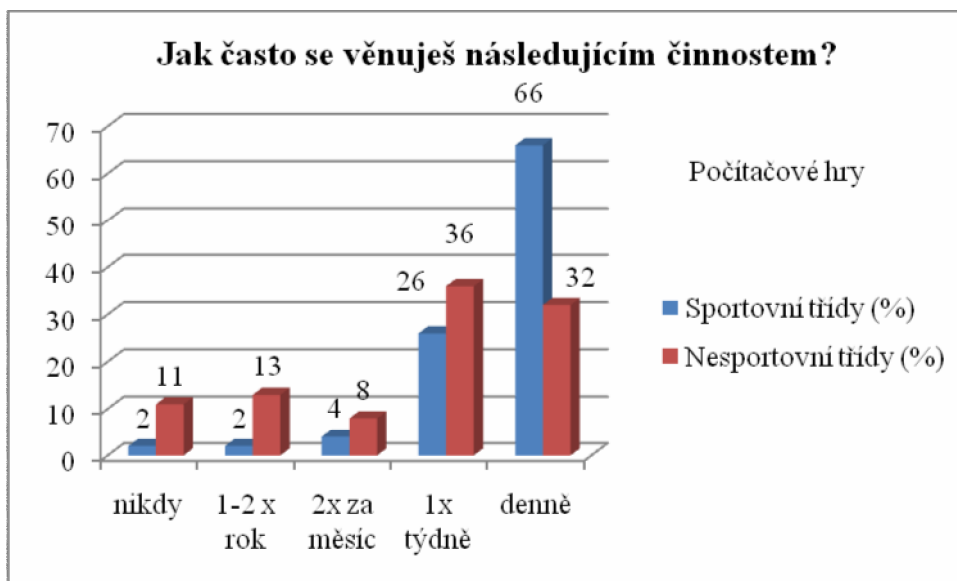

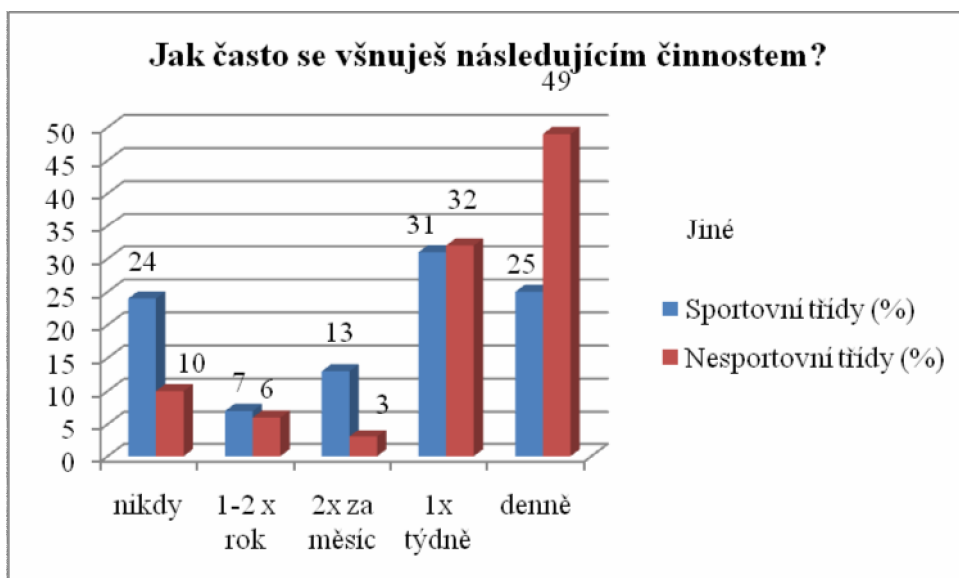
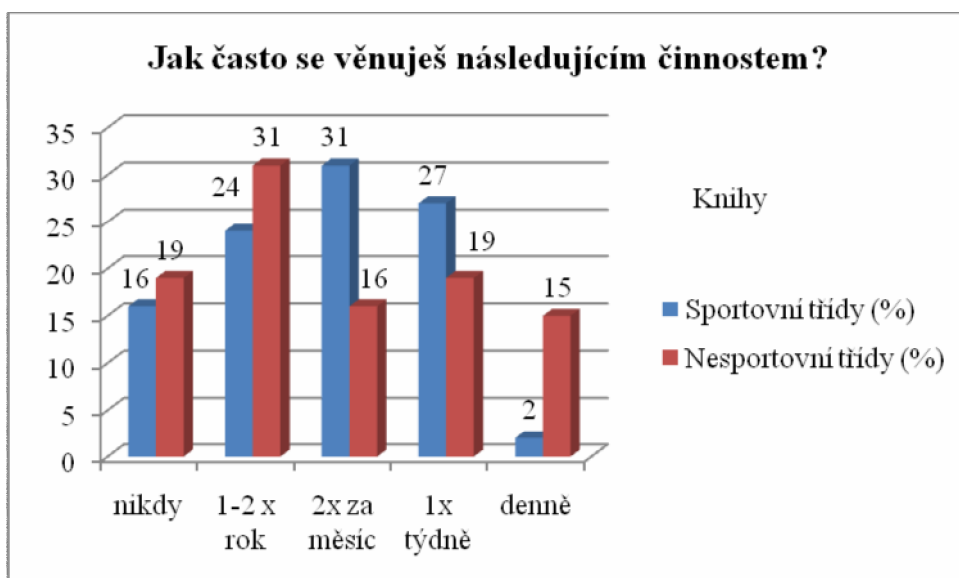
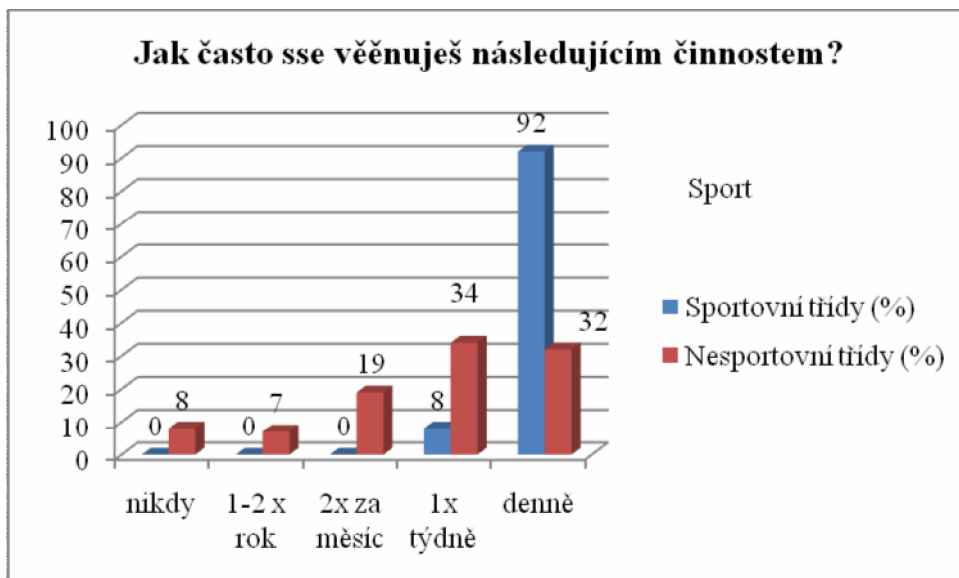

Z graf je jasné vidět, že není velký rozdíl v kázeňských problémech mezi sportovními a nesportovními třídami. Třídě dle obrádků vícekrát 23 % tříd z nesportovních tříd a jenom 6 % tříd ze sportovních tříd. editelskou dle obrádků minimálně 1krát 21 % tříd nesportovních tříd a 5 % tříd sportovních tříd. Z toho výzkumu je patrné, že tříd této školy nemají velké problémy s kázní.

Vyhodnocení otázky . 5.

Otázka je zaměřena na problém, čemu se fláci věnují ve svém volném čase.

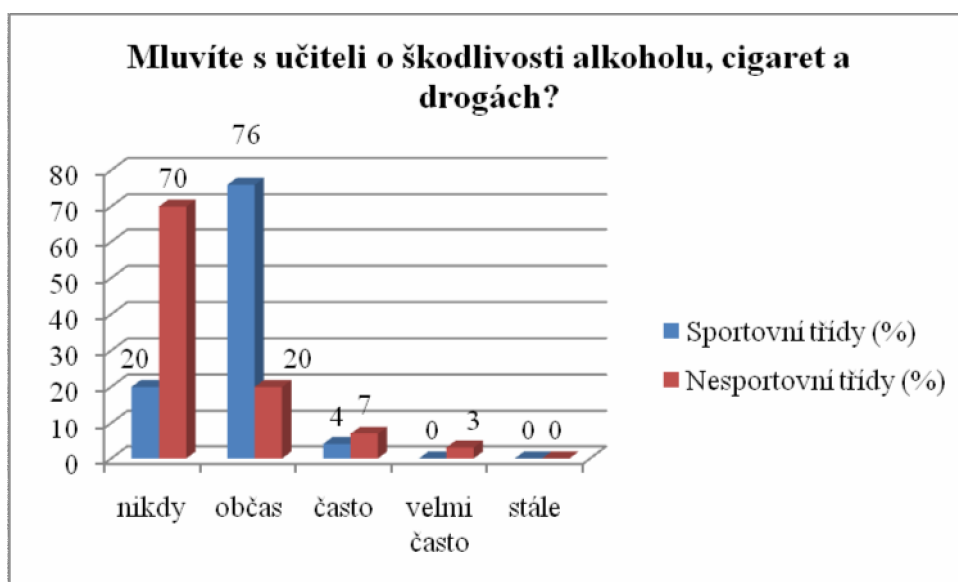

řáci této školy, jak je vidět z grafu, se nejvíce vnují prohlížení internetu, aktivnímu sportu a počítačovým hrám. Ufl pomrně méně se vnují například tenisu a knihám. Z toho 90 % řáků sportovních a 87 % řáků nesportovních říd si denně prohlíží internet a vnují se sportu. V tomto vku by nemlo tolik dít sedět doma u počítače a prohlížet si internet a hrát hry na počítači. Spí-e by se mli vnovat jinýmiinnostmi, například čtením knihy.

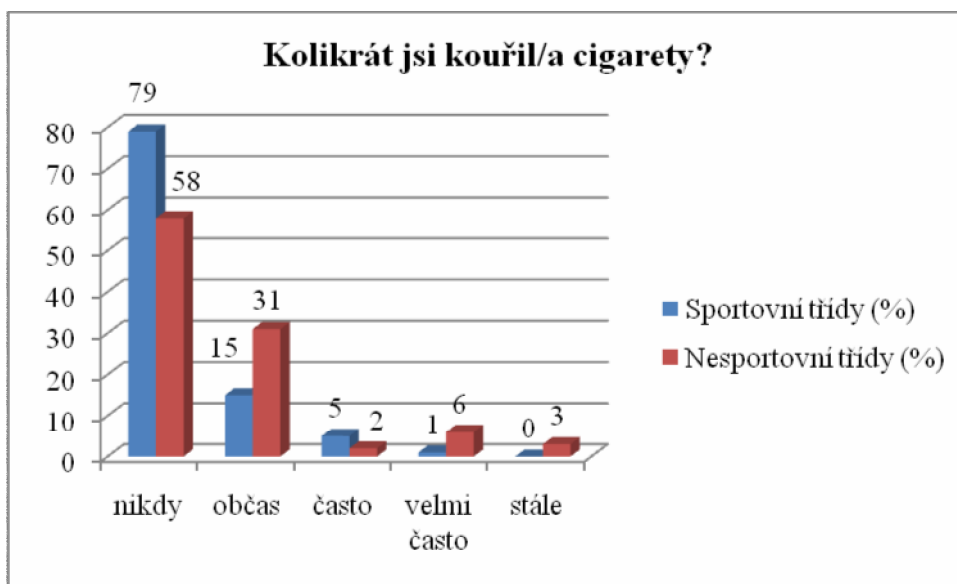
V této části se otázky týkají návykových látek, jako je alkohol, cigarety a drogy.

Vyhodnocení otázky . 6.

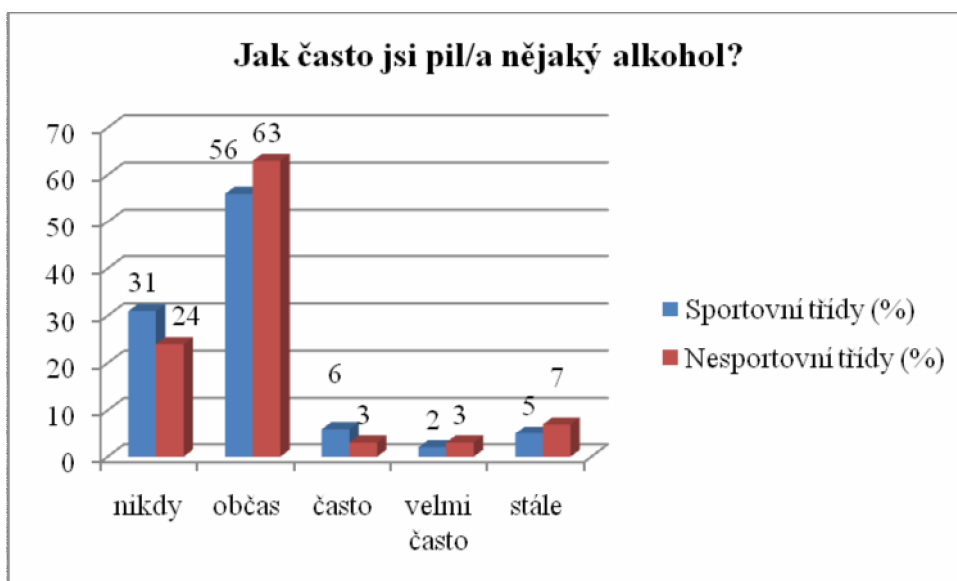
Z tohoto grafu je jasné patrné, že u učitelů málo mluví se řáky o škodlivosti alkoholu, cigaret a drog. Afl 70 % řáků nesportovních říd uvedlo, že u učitelů nikdy nemluví o škodlivosti alkoholu, cigaret a drog, naopak 76% řáků sportovních říd uvedlo, že u učitelů občas s nimi mluví o škodlivosti alkoholu, cigaret a drog.

Vyhodnocení otázky . 7.

Na otázku kolikrát jsi kouřil/a cigarety odpovědlo 79 % flák sportovních tříd a 58 % flák nespportovních tříd, že nikdy nekouřilo. Naproti tomu 6 % flák nespportovních tříd odpovědlo, že kouří velmi často, což je na dříve jejich věku vysoké číslo.

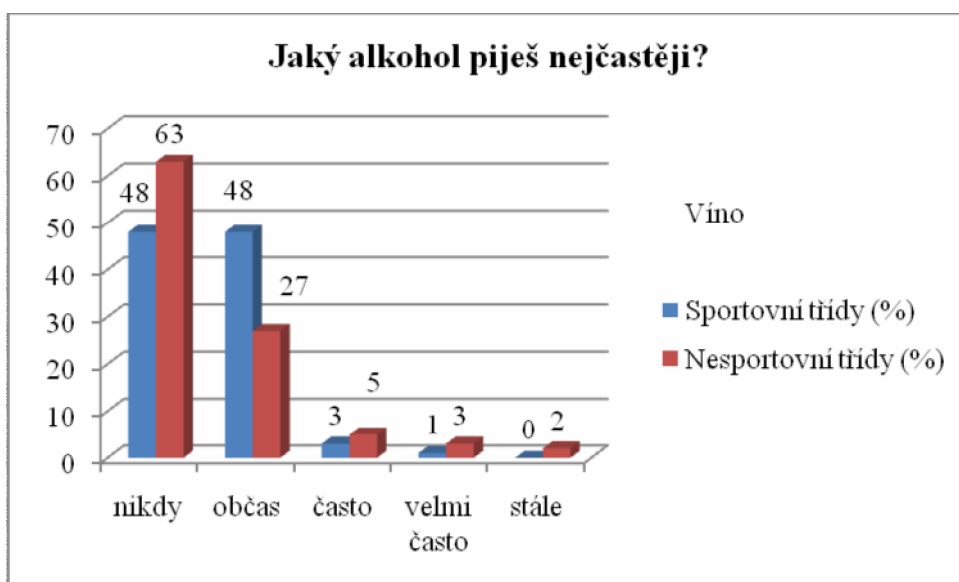
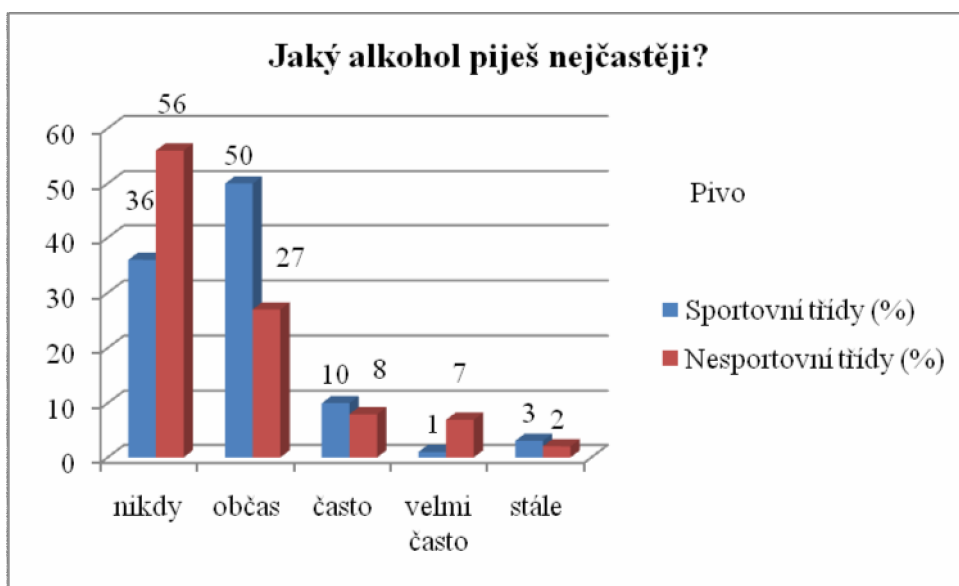
Vyhodnocení otázky . 8.

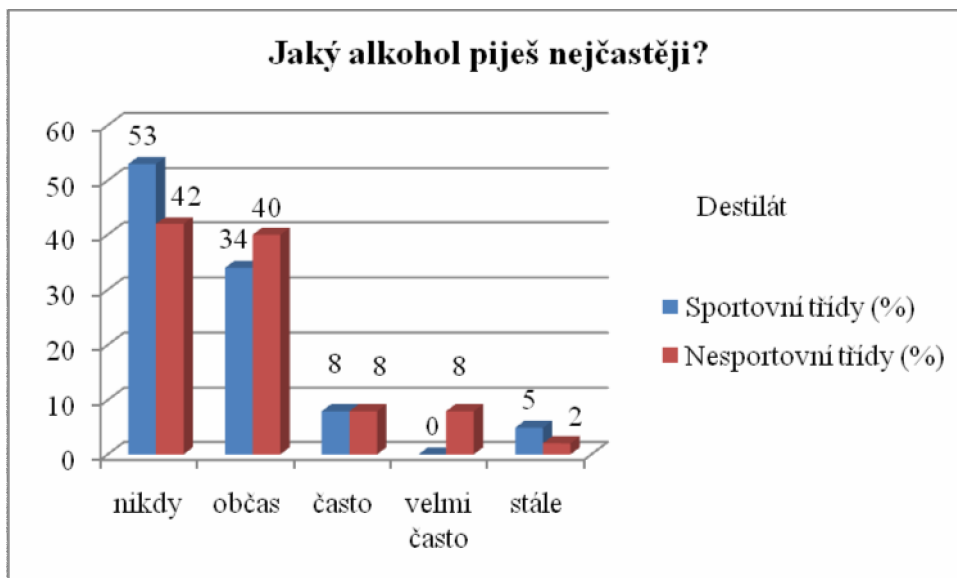

Z grafu je patrné, že 31 % flák sportovních tříd a 24 % flák nespportovních tříd nikdy nepilo alkohol, 63 % flák nespportovních a 56 % sportovních tříd pijí alkohol občas, ale naproti tomu se dovídáme, že 7 % flák nespportovních a 5 % flák sportovních tříd pije alkohol stále.

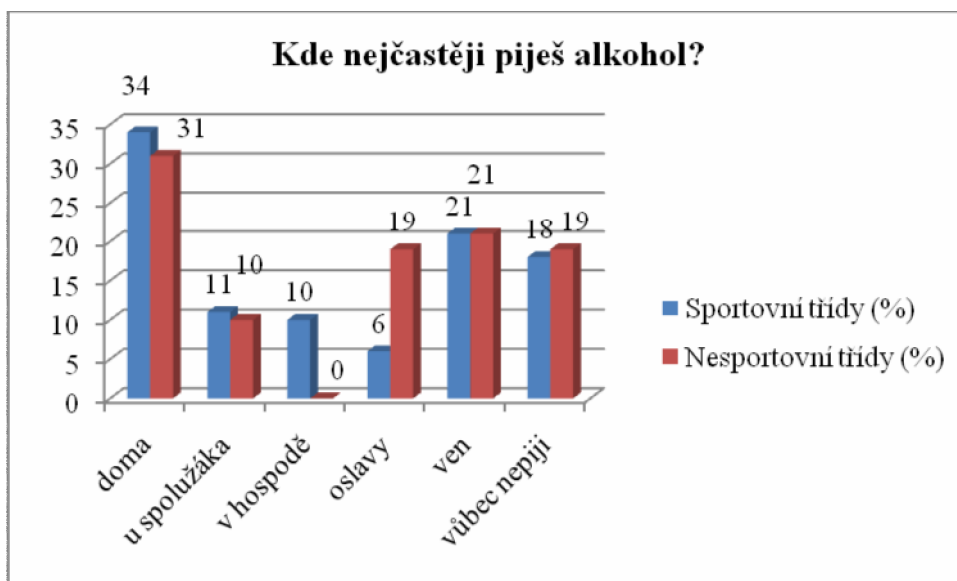
Vyhodnocení otázky . 9.

Na otázku jaký alkohol pije–nejast ji, fláci obou typů tříd odpovídali, že nejast ji pijí pivo, což je 50 % dotázaných. Pak následuje víno a naposled udávají destilát.

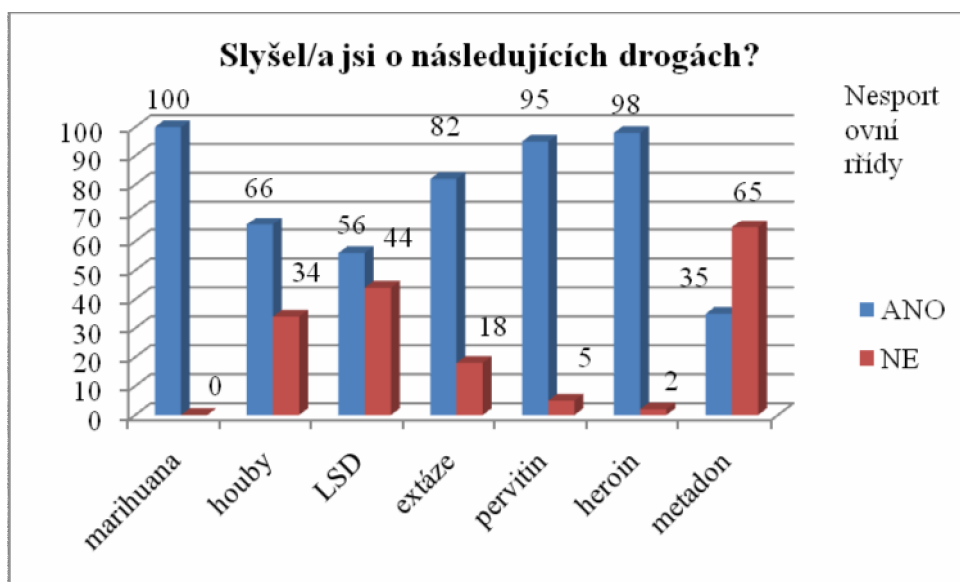
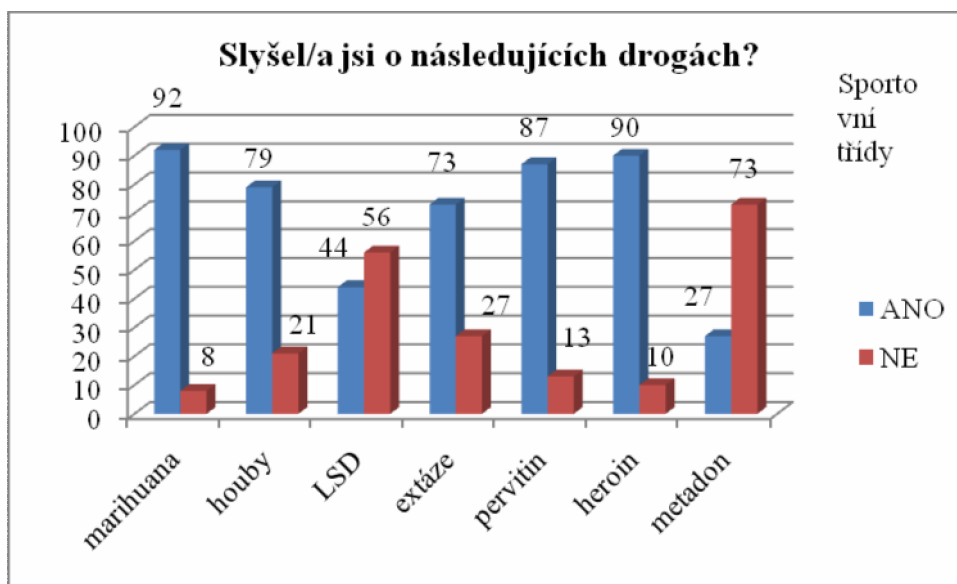

Vyhodnocení otázky . 10.

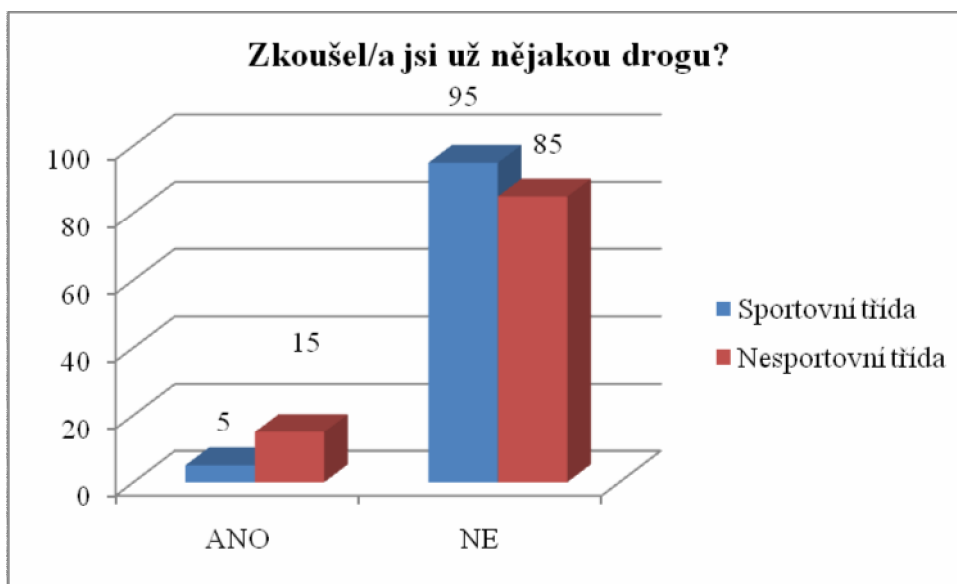
Nejvíce podle grafu pijí fláci alkohol doma což je 34 % flák sportovních a 31% flák nespportovních t íd, kolem 20 % flák sportovních nespportovních t íd nepije v bec, 21% flák obou t íd pije alkohol v p ípadech, když jsou mimo domov, na r zných oslavách pije alkohol 19 % flák nespportovních t íd, v hospodě je to neuv íitelných 10 % flák sportovních t íd, fláci nespportovních t íd nepijí v hospodách v bec.

Vyhodnocení otázky . 11.

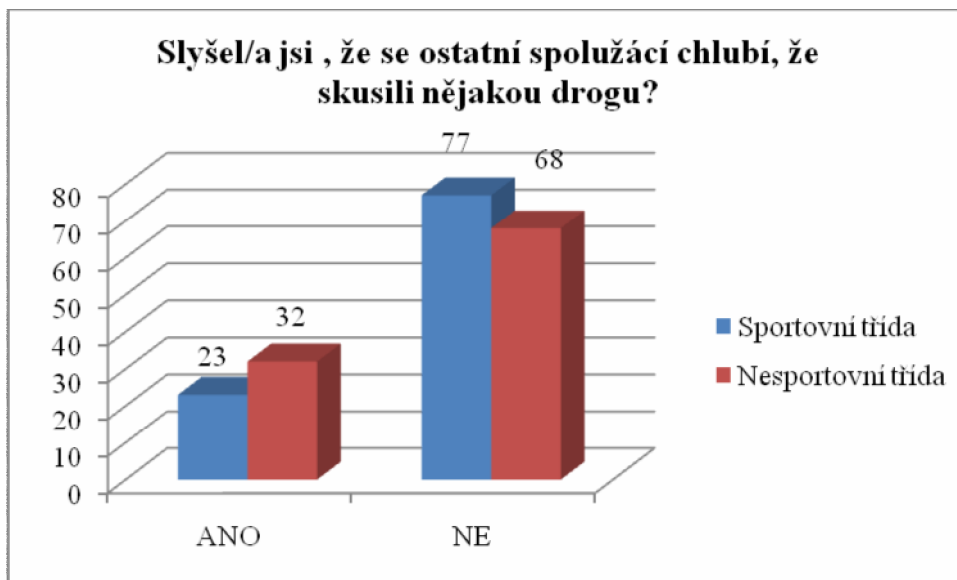
Skoro celých 100 % flák jak sportovních, tak nesportovních tříd zná skoro všechny uvedené drogy, jen u metadonu uvádí většina, že tuto drogu nezná.

Vyhodnocení otázky . 12.

95 % flák sportovních a 85% flák nesportovních t íd na otázku, jestli ufl zkou-eli n jakou drogu, odpov d lo ne. A jen 15 % flák nesportovních a 5% flák sportovních t íd ufl n jakou drogu vyzkou-elo.

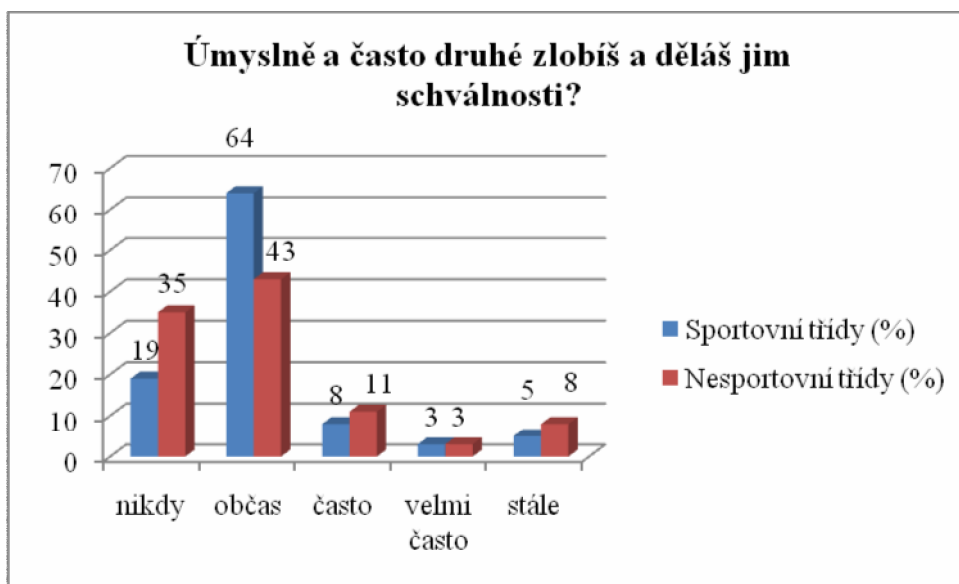
Vyhodnocení otázky . 13

Na otázku, jestli sly-eli, fle se ostatní fláci chlubí tím, fle ufl zkusili n jakou drogu, odpov - d lo kladn 32 % flák nesportovních a 23% flák sportovních t íd; v t-ina flák v-ak tvrdí, fle o tom nesly-ela.

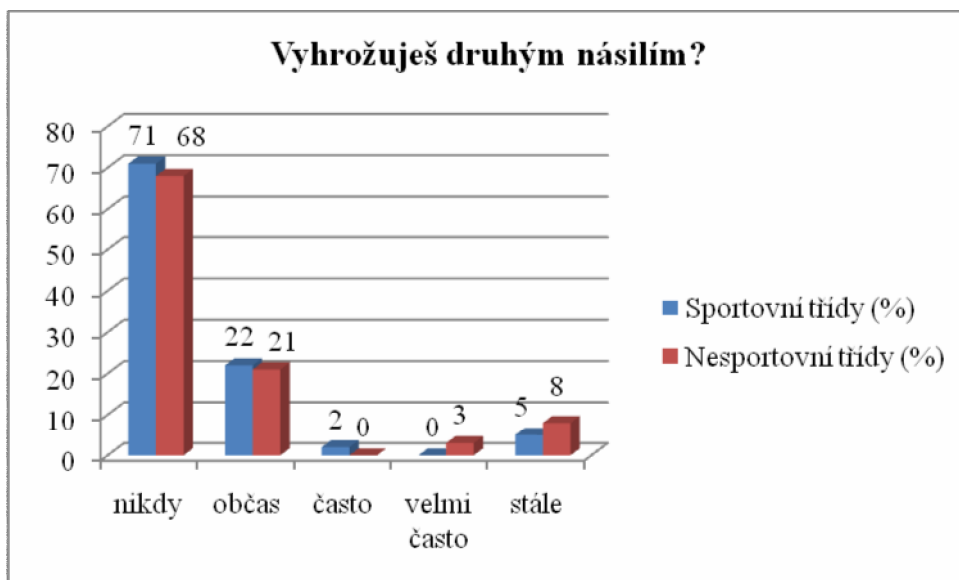
V dal-í ásti se otázky týkají chování flák .

Vyhodnocení otázky . 14.

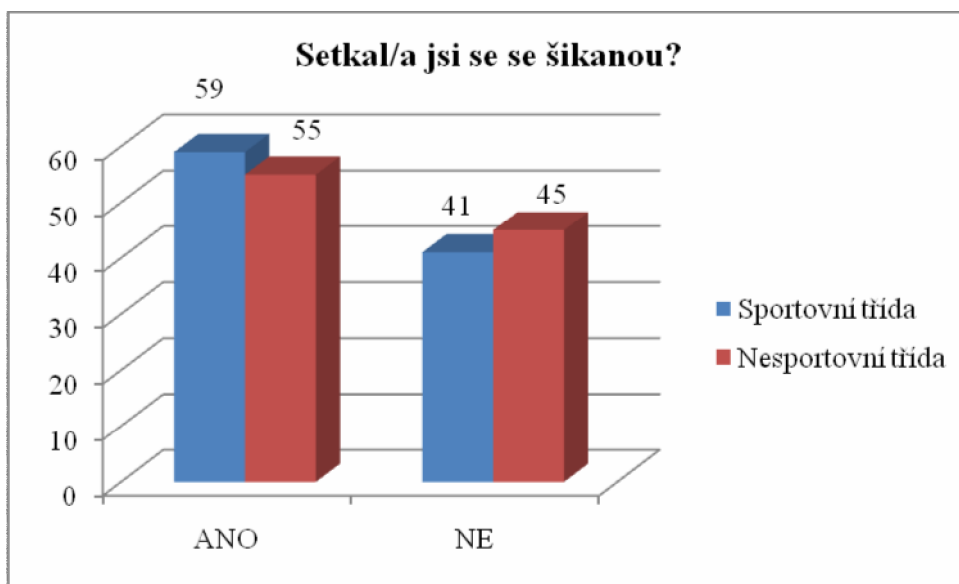
Z grafu vyplývá, že 64 % žáků sportovních a 43% žáků nesportovních tříd občas úmyslně zlobí své spolužáky a dělá jim různé schválnosti. Nezanedbatelné je i procento těch, kteří stále dělají schválnosti svým spolužákům: 8 % žáků nesportovních a 5 % žáků sportovních tříd.

Vyhodnocení otázky . 15.

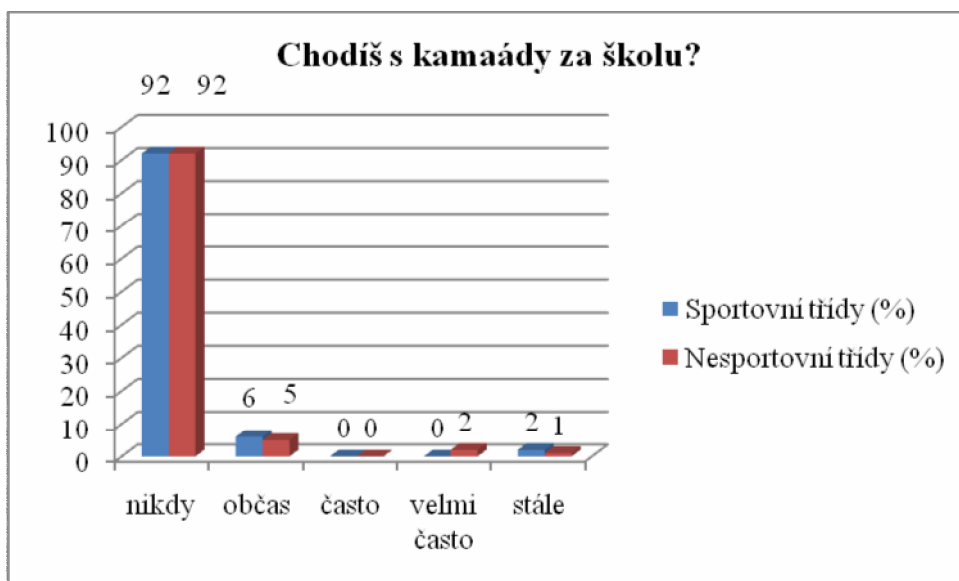
Většina žáků ze sportovních i nesportovních tříd nikdy nevyhrožuje svým spolužákům násilím. Procentuálně jsou pak na tom sportovní i nesportovní třídy téměř vyrovnané.

Vyhodnocení otázky . 16

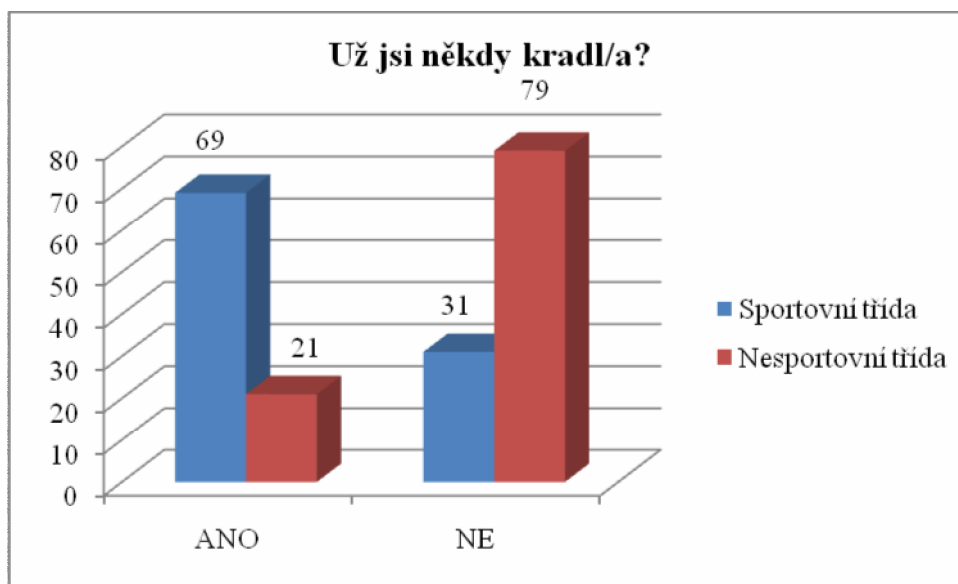
59 % flák sportovních a 55 % flák nesportovních, což je velmi vyrovnané procento odpovědí, fle se ufl ve –kole setkala se –ikanou, druhá polovina se –ikanou v bec nesetkala.

Vyhodnocení otázky . 17.

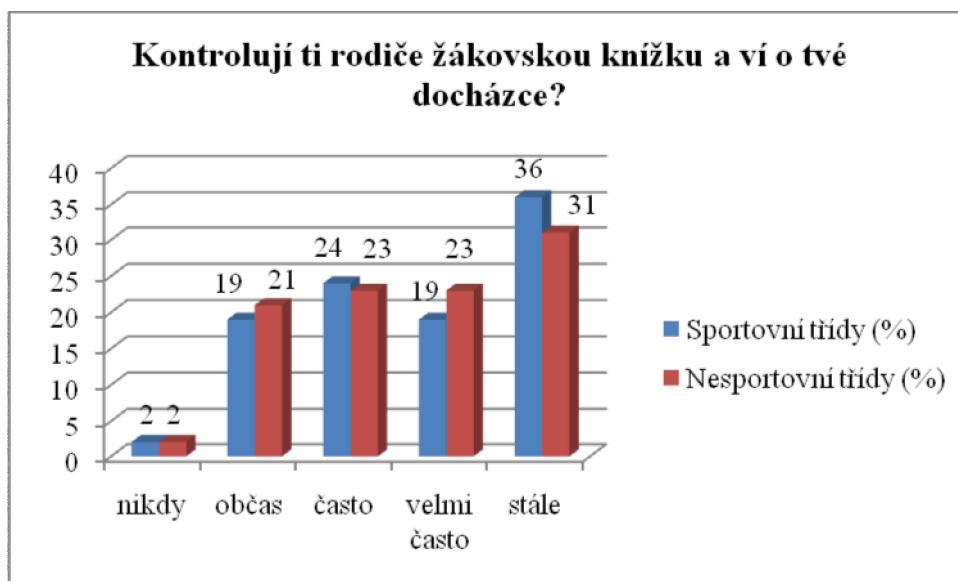
Celkem 92 % dotázaných jak ze sportovních, tak i z nesportovních t íd odpově d lo, fle nikdy nechodí za –kolu; jen velmi malé procento flák ze sportovních i nesportovních t íd chodí za –kolu ob as nebo velmi asto a stále.

Vyhodnocení otázky . 18

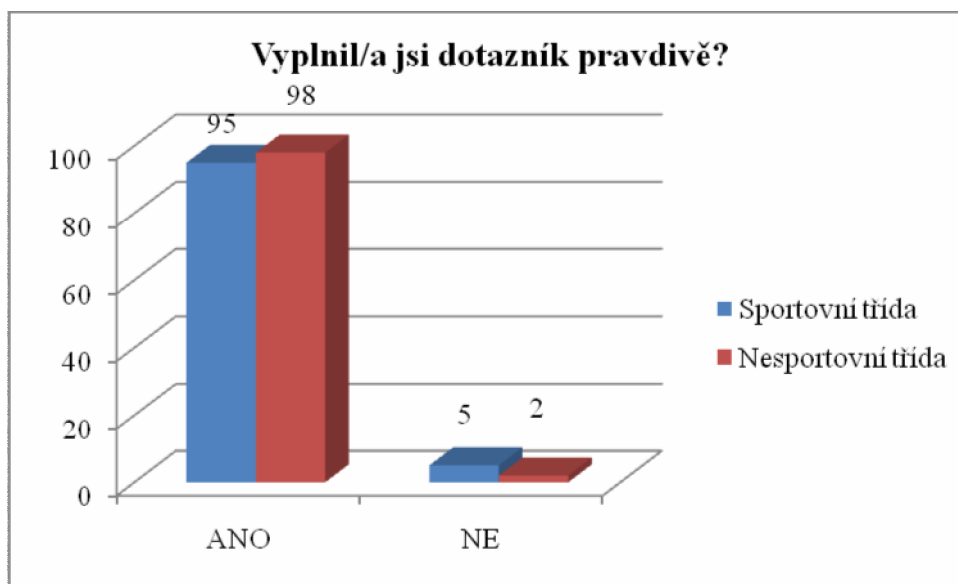
Na tuto otázku zodpovědlo kladně 69 % žáků sportovních tříd a 21% žáků nesportovních tříd. Z toho vyplývá, že s krádežemi mají vztahovou zkušenost žáci sportovních tříd.

Vyhodnocení otázky . 19

Podle zobrazeného grafu 36 % rodičů žáků sportovních tříd a 31 % rodičů žáků nesportovních tříd pravidelně kontroluje dětem žákovskou knížku.

Vyhodnocení otázky . 20

Na otázku, jestli vyplnili dotazník, pravdivě zodpovědli skoro všichni účastníci kladně.

Ověření výzkumných otázek

Pro výzkum jsem si stanovila tyto otázky, které chci potvrdit, nebo vyvrátit.

1. Zjistit, zda jsou rozdíly v informovanosti o sociálně patologických jevech mezi účastníky sportovních týmů a účastníky nespportovních týmů.

V informovanosti o sociálně patologických jevech účastníci sportovních a nespportovních týmů není rozdíl, obě skupiny mají dobré informace o těchto jevech, jen účastníci by mohli být více informováni o škodlivosti všech návykových látek.

2. Zjistit, jaký postoj mají k návykovým látkám účastníci sportovních týmů a účastníci nespportovních týmů.

K nelegálním návykovým látkám mají účastníci jak sportovních, tak nespportovních týmů negativní postoj, 95 % účastníků sportovních týmů a 85 % účastníků nespportovních týmů zatím nezkusilo žádnou drogu a ani tabákové výrobky. Horší je to u pití alkoholu, kdy 63 % účastníků nespportovních týmů a 56 % účastníků sportovních týmů odpovědělo, že občas pije alkohol.

3. Zjistit, jaké mají účastníci zkušenosti s těmito sociálně patologickými jevy.

Na otázky o kouření, krádežích a nevhodném chování vůči ostatním spoluúčastníkům se přiznalo, 64 % účastníků sportovních týmů a 43 % účastníků nespportovních týmů že občas druhé zlobí a dělají jim schválnosti. Na otázku, zda se setkali se kouřičkou, kladně odpovědělo stejné procento účastníků

obou t íd. Otázka ohledn krádeží m velmi p ekvapila, nebo 69 % flák sportovních t íd, ale jenom 21 % flák nespportovních t íd odpov d lo, že mají vlastní zkušenost s krádeží.

4. Sportovní zam ené t ídy vykazují menší etnost sociáln patologických jev než b fné t ídy.

Podle informací ze zpracovaných dotazník jsem zjistila, že je rozdíl mezi etností sociáln patologických jev u flák sportovních a flák nespportovních t íd. Nap íklad etnost krádeží u sportovních t íd je vyší než u nespportovních t íd. U etností pití alkoholu, kouření a drog je jen velmi zanedbatelný rozdíl, stejn tak v chování mezi ob ma t ídami. Získané výstupy za-lu metodik m prevence na jmenované základní -koly.

ZÁV R

Tato bakalářská práce má název *Sociálně patologické jevy u fláků 2. stupně základní školy*. Protože se jedná o tematiku značně rozsáhlou, nebylo záměrem plně ji obsáhnout, ale v novat se pouze o kolika jejích částech, jako jsou krádeže, delikvence, kouření, pití alkoholu, záškoláctví a zneužívání návykových látek. Zjistit především zkušenosti fláků 8. a 9. třídy se sociálně patologickými jevy. Dalšími cíli bylo zjistit, jaké povahy mají fláci základních škol o těchto jevech, zda je dokáží rozpoznat a jestli by se jim dokázali ubránit. Materiál na tuto bakalářskou práci byl shromážděn hlavně z dostupné literatury, internetu a provedeného výzkumu, který jsem udělala na Základní škole Sportovní 777, Uherské Hradiště.

V první části práce je popsána problematika těchto jevů, jejich definice, vznik sociálně patologických jevů, příčiny a důsledky, které s sebou přináší, prevenci a také jevy, které se na základních školách v současné době vyskytují zejména nejčastěji.

V druhé části, která představuje samotný výzkum, je zaměřeno především na fláky 8. a 9. ročníku základní školy. Období dospívání je hlavně dobou, kdy děti rády experimentují s různými formami chování, přičemž návykové chování není výjimkou a děti této věkové kategorie určitě patří do této ohrožené skupiny.

Na základě vyhodnocení dotazníků bylo zjištěno, že velká většina fláků má zkušenost s alkoholem, tabákovými výrobky a se šikanou, což samozřejmě není velkým překvapením. Z toho důvodu by měli učitelé více mluvit se fláky o škodlivosti návykových látek.

My dospívající ať už se jedná o rodiče nebo pedagogy, si můžeme klást otázku, co vlastně vůbec naše děti vede k tomu, aby nebezpečné a nelegální látky vyzkoušely. A kládeme si otázky, jakým způsobem můžeme právě my, tímto problémem předejít a zabránit. Podle mého názoru jsou děti nejvíce ovlivňovány rodinou, se kterou by měly trávit dostatečné množství času. Dnes je však čas, který celá rodina tráví spolu s dětmi, spíše výjimkou, jakousi mimořádnou, vzácnou a neobvyklou příležitostí či událostí. V podstatě zapomínáme na to, co by pro nás mělo být nejdůležitější – naše děti, jejich výchova a příprava do života. Problematika sociálně patologických jevů je v současné době celospolečenským problémem a proto se školky zapojují a využívají preventivní programy. Výsledky výzkumu potvrzují základní škole Sportovní 777, Uherské Hradiště. Nelze předpokládat, že škola zcela převzme zodpovědnost za výchovu dětí, nejdůležitějším faktorem prevence je funkční rodina.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DRTIL, Jiří. *Aktuální drogové závislosti*. Avicem, 1978, 94 s.

DUBSKÝ, Josef a Lukáš-URBAN. *Sociální deviace*. Praha, 2005. ISBN 80-7251-202-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOPELKA. *Aktuální problémy výchovy*. Praha: Karolinum, 1998, 169 s. ISBN 80-7184-555-8

JILK, Tomáš. *Sociologie II: Úvod do problematiky sociálně patologických jevů*. Brno: Institut mezioborových studií, 1999, 62 s. 3-735 II.

KLIMENTOVÁ, Eva a Pavel KLIMENT. *Sociální deviace*. Olomouc. 2004 ISBN 80-244-0516-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šířící se: Cesta k zastavení epidemie šířící se ve školách*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šířící se*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole* [Z Anglického originálu] přeložila TOMKOVÁ Dagmar. *Helping troubled pupils* Vyd.1 Praha: Portál, 2005, 152 s. ISBN 80-7178-945-3

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, 315 s. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: Mafné příběhy, současná struktura, programy prevence kriminality*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

NEČEPOR, Karel. *Kouření, pití, drogy*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-023-5.

NEČEPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001, 160 s. ISBN 80-7178-515-6.

NOVOTNÝ, Ivan a Michal HRUŠKA. *Biologie lovka pro gymnázia*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2000, 136 s. ISBN 80-717-68-462-7.

PIPEKOVÁ, Jana. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno, 234 s. ISBN 80-85931-656

POKORNÝ, V., J. TELCOVÁ a A. TOMKO. *Prevence sociálních patologických jevů : Manuál praxe*. Brno, 2003, 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

PRCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 9788073674168

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JAROŠOVÁ. *Jak na šikanu*. 1. vydání. Havlíčkův Brod, 2010, 155 s. ISBN 978-80-247-2991-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995, 96 s. ISBN 80-7178-049-9.

SOCHREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie I. díl: Úvod do sociální patologie, sociální patologické skupiny*. Liberec: Technická univerzita, 2001, 81 s. ISBN 80-7083-494-3

SOCHREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl: Sociální patologické jevy*. Liberec: Technická univerzita, 2001, 47 s. ISBN 80-7083-495-31.

URBAN, Lukáš a Josef DUBSKÝ. *Sociální deviace*. Plzeň, 2008, 167 s. ISBN 978-80-7380-133-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999, 190 s. ISBN 80-7178-262-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie a pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999, 448 s. ISBN 80-7178-214-9.

VALENTA, Milan a Oldřich Müller MAREŠ. *Psychopedie*. Praha: Portál, 2003, 443 s. ISBN 80-7320-063-5.

VAVRDOVÁ, Helena. *Speciální psychologie pro učitelství na 1. stupni ZŠ a vychovatelství*. 1. vydání. Olomouc, Univerzita Palackého, 1986, 217 s. tisková cena N-159.92

ZKOLA.cz. Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje. [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu>

SEZNAM P ÍLOH

1. Příloha P1: Dotazník

P ÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

Dotazník pro fláky 8. a 9. třídy

Nejlza ne–tento dotazník vypl ovat, prosím, p e ti si následující informace.

Tento dotazník je sou ástí mé bakalá ské práce. Dotazník je anonymní. Smyslem dotazníku je zjistit míru vybraných sociáln patologických jev na základních –kolách, a proto prosím o pe livé a pravdivé vypln ní dotazníku. Odpov di jsou považovány za d v rné.

Nejde o znalostní test. Odpov di jsou p edzna eny, pokud mezi nimi nenajde–odpov , která by vystihovala tvou zku–enost nebo názor, ozna odpov , která je tomu nejlíffe. Odpov z tak, fle k ífkem ozna í–p íslu–ný ráme ek. P edem d kuji za pravdivé a pe livé vypln ní.

Otázky o Tob a Tvých zálibách:

1) Jsi?

a) chlapec

b) dívka

2) Jsi flákem/flákyní t ídy?

a) osmé

b) deváté

3) Jsi flákem/flákyní t ídy?

a) sportovní

b) nespportovní

4) M l/a jsi za dobu –kolní docházky káze ské problémy? (V každém ádku ozna jeden tvere ek.)

	Nikdy	1 krát	2-3 krát	Více nejl 3 krát
a) T ídní d tka	☐	☐	☐	☐
b) editelská d tka	☐	☐	☐	☐
c) Dvojka z chování	☐	☐	☐	☐
d) Trojka z chování	☐	☐	☐	☐

5) Jak často se v níže–následujícím činnosti? (V každém řádku označ jeden tvůj ek.)

	Nikdy	1 -2 x rok	2x za měsíc	1x týdn	denn
a) Hraji počítačové hry	☐	☐	☐	☐	☐
b) Prohlížím si internet	☐	☐	☐	☐	☐
c) Aktivně sportuji (fotbal, hokej, a jiné)	☐	☐	☐	☐	☐
d) Čtu si knihy	☐	☐	☐	☐	☐
e) Jiné koníčky (malování, hudba)	☐	☐	☐	☐	☐

Následující otázky se týkají návykových látek, jako je alkohol, cigarety a drogy. Tvé odpovědi jsou důležité.

6) Mluvíte s učiteli o škodlivosti alkoholu, cigaret a drogách?

Nikdy	Občas	často	Velmi často	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

7) Kolikrát jsi kouřil/a cigarety?

Nikdy	Občas	často	Velmi často	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

8) Jak často jsi pil/a nějaký alkohol?

Nikdy	Občas	často	Velmi často	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

9) Jaký alkoholický nápoj pije–nejčastěji?

	Nikdy	Občas	často	Velmi často	Stále
Pivo	☐	☐	☐	☐	☐
Víno	☐	☐	☐	☐	☐
Destilát	☐	☐	☐	☐	☐

(rum, vodka apod.)

10) Kde nejastji pije–alkohol?

- a) Doma
- b) Doma u spolulfáka
- c) V hospod
- d) Jinde (uve kde) í í í í í í í í í í í í í í í í í .

11) Sly–el/a jsi o následujících drogách?

	Ano	Ne
a) marihuana	☐	☐
b) Houby (halucinogenní)	☐	☐
c) LSD	☐	☐
d) Extáze	☐	☐
e) Pervitin	☐	☐
f) Heroin	☐	☐
g) metadon	☐	☐

12) Zkou–el/a jsi ufl n jakou drogu?

- a) ano
- b) ne

13) Sly–el/a jsi, fle se ostatní spolulfáci chlubí, fle zkusili n jakou drogu?

- a) ano
- b) ne

Otázky ohledn tvého chování.

14) Úmysln a asto druhé zlobí–a d lá–jim schválnosti?

Nikdy	Ob as	asto	Velmi asto	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

15) Vyhrófluje–druhým násilím?

Nikdy	Ob as	asto	Velmi asto	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

16) Setkal ses se –íkanou?

a) ano

b) ne

17) Chodí–s kamarády za –kolu?

Nikdy	Ob as	asto	Velmi asto	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

18) Ufl jsi n kdy kradl/a?

a) ano

b) ne

19) Kontrolují ti rodi e flákovskou kníflku a ví o tvé docházce?

Nikdy	Ob as	asto	Velmi asto	Stále
☐	☐	☐	☐	☐

20) Vyplnil/a jsi dotazník pravdiv ?

a) ano

b) ne